

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞININ GÖLGESİNDE ALMANYA'NIN ÇAĞ DÖNÜMÜ (ZEITENWENDE): GERÇEK Mİ YOKSA İLLÜZYON MU?

GERMANY'S ZEITENWENDE IN THE SHADOW OF THE RUSSIA-
UKRAINE WAR: A REALITY OR AN ILLUSION?

Derviş Fikret ÜNAL*

ÖZ

Rusya'nın 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'ya yönelik olarak başlattığı "özel askeri operasyon" Avrupa güvenlik ve savunma mimarisini derinden etkilemektedir. Soğuk Savaş döneminde NATO'nun sağladığı güvenlik şemsiyesi altında yer alan, SSCB'nin dağılma sürecinde Demokratik Alman Cumhuriyeti ile yeniden birleşen ve Varşova Paktı'nın dağılmasını müteakip, NATO'nun genişlemesiyle etrafındaki güvenlik çemberini pekiştiren Almanya Federal Cumhuriyeti de güvenlik ve savunma politikasını kapsamlı şekilde gözden geçirme ihtiyacı duymaktadır. Bu makalede, dönemin Şansölyesi Olaf Scholz'un ifadesiyle bir çağ dönümü (*Zeitenwende*) yaşamakta olan Almanya'nın güvenlik ve savunma politikasının dönüşümü incelenmektedir. Scholz liderliğindeki koalisyon dönemine (2021-2025) yoğunlaşılan makalede, çağ dönümünün Alman güvenlik paradigmasında devrimsel bir etki yaratması beklentisine karşın, Federal Hükümet tarafından 2022 yılından bu yana askeri alanda atılan adımların mevcut politikalarda köklü bir rota değişikliğine işaret etmediği ve Federal Ordu'nun eksiklerinin giderilmesi ve savunma harcamalarını artırma hedefiyle sınırlı kaldığı tartışılmaktadır. Bu doğrultuda, AB'den ziyade, NATO'nun Almanya'nın güvenliğinde başat unsur olmaya devam edeceği ve Federal Ordu'nun NATO misyonlarında, özellikle İttifakın doğu kanadında rol üstlenmeyi sürdüreceği savunulmaktadır. Ayrıca, savaşın başlamasıyla

ABSTRACT

Russia's "special military operation" against Ukraine on February 24, 2022 has had a profound impact on European security and defense architecture. After strengthening its security perimeter through NATO's expansion in the post-Cold War period, Germany requires a thorough review of its security and defense policies. This article examines Germany's transformation, which former Chancellor Olaf Scholz describes as a *Zeitenwende*, or turning point. Despite expectations that *Zeitenwende* would have a revolutionary impact on the German security paradigm, the article posits that the measures implemented by the German government under Scholz's leadership (2021-2025) in the military sphere since 2022 do not signify a radical shift in the prevailing policy direction. These initiatives are limited to rectifying the deficiencies of the Federal Army and increasing defense spending. Accordingly, the article argues that NATO, rather than the EU, will continue to be the dominant factor in Germany's security, and the army will continue to play a role in NATO missions, especially on the Alliance's eastern flank. Additionally, it is argued that Germany has undergone a significant policy shift in the export licensing of defense industry products, but this process has not yet been institutionalized.

Keywords: Turning Point, Special Fund, National Security Strategy, NATO, EU, US.

T.C. Dışişleri Bakanlığı, Diplomasi Akademisi Başkanlığı, Daire Başkanı.

E-posta: dfunal@mfa.gov.tr

ORCID NO: 0000-0002-9565-7747

Makale Atf Bilgisi: ÜNAL Derviş Fikret (2026). Rusya-Ukrayna Savaşının Gölgesinde Almanya'nın Çağ Dönüşümü (Zeitenwende): Gerçek mi Yoksa İllüzyon Mu? Avrasya Etüdüleri.

Gönderim Tarihi: 12.01.2026 **Kabul Tarihi:** 19.02.2026

— **Rusya-Ukrayna Savaşının Gölgesinde Almanya'nın Çağ
Dönümü (Zeitenwende): Gerçek mi yoksa İllüzyon mu?**

birlikte, Almanya'nın savunma sanayii ürünlerinin ihracat izinlerinde önemli bir politika değişikliğine gitmekte olduğu, ancak bu sürecin henüz kurumsallaşmadığı da ileri sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çağ Dönümü, Özel Fon, Ulusal Güvenlik Stratejisi, NATO, AB, ABD.

Giriş

Rusya'nın 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'ya karşı başlattığı “özel askeri operasyon”, Avrupa güvenlik mimarisinde Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana yaşanan en kapsamlı kırılmalardan birini beraberinde getirmiştir. Bu gelişme, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde askeri güç kullanımına mesafeli, çok taraflılığa ve transatlantik ittifaka dayalı bir güvenlik anlayışı benimseyen Almanya Federal Cumhuriyeti açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. Savaşın hemen ardından Federal Meclis'te yaptığı konuşmada dönemin Şansölyesi Olaf Scholz'un kullandığı *Zeitenwende* (çağ dönümü) kavramı, Almanya'nın güvenlik ve savunma politikalarında köklü bir paradigma değişiminin eşliğinde olduğu yönünde güçlü bir beklenti yaratmıştır. Bu bağlamda, bu makalenin temel araştırma sorusu, Rusya-Ukrayna savaşı sonrasında Almanya'nın güvenlik ve savunma politikasında ilan edilen çağ dönümünün, söylem düzeyinin ötesine geçerek gerçekten yapısal ve kalıcı bir dönüşüme mi işaret ettiği, yoksa mevcut stratejik yönelimin koşullara bağlı bir uyarlaması mı olduğudur. Makale, bu soruya yanıt ararken Almanya'nın askeri harcamaları, Federal Ordu'nun yeniden yapılandırılması, NATO'nun doğu kanadına angajmanı, ABD ve Fransa ile savunma ilişkileri ile silah ihracatı politikalarındaki değişimi bütüncül bir çerçevede ele almaya çalışmaktadır.

Şansölye Scholz liderliğindeki koalisyon dönemine (2021-2025) yoğunlaşılan çalışmanın ana argümanı, çağ dönümü söyleminin Almanya'nın güvenlik politikalarında devrimsel bir kırılmadan ziyade, transatlantik güvenlik mimarisi içinde konumunu tahkim etmeye yönelik sınırlı ve kontrollü bir adaptasyon sürecini ifade ettiği yönündedir. Başka bir ifadeyle, Almanya, savaşın başlaması sonrasında askeri kapasitesini güçlendirmeye ve savunma harcamalarını artırmaya yönelmiş olsa da bu süreç NATO'nun merkezî rolünü sorgulayan ya da AB eksenli stratejik özerkliği önceleyen bir rota değişikliği üretmemiştir. Aksine, Federal Ordu'nun yeniden yapılandırılması, NATO taahhütlerinin yerine getirilmesi ve ABD ile güvenlik bağlarının güçlendirilmesi çerçevesinde ilerlemiştir.

Bu argüman, Almanya'nın güvenlik ve savunma politikalarına ilişkin literatürdeki başlıca yaklaşımlarla da doğrudan ilişkilidir. Mevcut literatürün genel olarak üç ana eğilim etrafında şekillendiğini söylemek mümkündür. Buna göre, ilk yaklaşım, yaşanan süreci Almanya'nın askeri kısıtlama kültüründen (*Kultur der militärischen Zurückhaltung*) bir kopuş olarak değerlendirmekte ve ülkenin

Avrupa'da daha iddialı bir askerî aktör haline gelme potansiyeline vurgu yapmaktadır. Bu görüşü savunan çalışmalar, savunma bütçesindeki artışı, özel fonun tahsis edilmesini ve Ukrayna'ya sağlanan ağır silah desteğini Almanya'nın güvenlik paradigmasında tarihsel bir kırılma olarak yorumlamaktadır. İkinci yaklaşım, daha eleştirel bir çizgide, çağ dönümünün büyük ölçüde söylemsel düzeyde kaldığını ve uygulamada sınırlamalarla karşılaştığını ileri sürmektedir. Bu perspektife göre, Almanya'nın askerî bürokrasisi, kurumsal yapısı, iç siyasi koalisyon dengeleri ve kamuoyundaki askerî güç kullanımına yönelik çekinceler ilan edilen dönüşümün hayata geçirilmesini zorlaştırmaktadır. Federal Ordu'nun yapısal sorunlarının devam etmesi ve özel fonun kullanımında yaşanan gecikmeler, bu yaklaşımı destekleyen başlıca ampirik göstergeler olarak sunulmaktadır. Üçüncü ve daha sınırlı bir literatür, Almanya'nın güvenlik politikasındaki değişimi Avrupa stratejik özerkliği tartışmaları bağlamında ele almakta; Berlin'in Fransa ile ilişkileri, ortak savunma projeleri ve AB savunma girişimlerine yaklaşımı üzerinden analiz etmektedir. Bu çalışmalar, Almanya'nın söylem düzeyinde Avrupa savunmasını desteklediğini, ancak pratikte ABD liderliğindeki NATO yapısını öncelediğini savunmaktadır.

Bu kapsamda, bu makale, mevcut literatüre iki açıdan katkı sunmayı amaçlamaktadır. İlk olarak, çağ dönümünü ne bir yanılsama ne de tamamlanmış bir dönüşüm olarak ele almakta; bunu devam eden, sınırları iç ve dış faktörler tarafından belirlenen bir yeniden konumlanma süreci olarak kavramsallaştırmaktadır. İkinci olarak, Almanya'nın güvenlik adaptasyonunu yalnızca uluslararası sistemdeki tehdit algılarıyla değil, iç siyasi koalisyon yapısı, tarihsel bagajı ve kurumsal kapasite sorunlarıyla birlikte analiz ederek neo-klasik realist literatüre ampirik bir katkı sunmaya çaba göstermektedir.

Metodoloji ve Teorik Çerçeve

Bu çalışmada, Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ardından Almanya'nın güvenlik ve savunma politikalarında çağ dönümü olarak tanımlanan süreci incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Makalede kullanılan yöntem, üç düzeyde analitik yaklaşımı bir araya getiren bütüncül bir çerçeve üzerine inşa edilmeye çalışılmıştır.

İlk olarak, çalışmanın yoğunlaştığı 2021-2025 yılları arasında Almanya'nın güvenlik ve savunma politikalarına yön verdiği düşünülen üst düzey Federal Hükümet yetkililerinin açıklamaları ve konuşmaları, Ulusal Güvenlik Stratejisi, Federal Savunma Bakanlığı raporları, Federal Meclis'te kabul edilen

Özel Fon Yasası, NATO Zirveleri sonuç bildireleri ve AB Stratejik Pusula belgesi gibi dokümanlar içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu noktada, taranan metinlerde Federal Ordu'ya tahsis edilen savunma bütçesine ve ilave özel fona, ordunun karşı karşıya bulunduğu kapasite yetersizliğine ve tedarik sorununa, NATO bağlamında Almanya'nın İttifak'ın doğu kanadına yönelik angajmanına, AB savunma girişimlerine ve silah ihracat izinlerine odaklanılmıştır. Bunun, Almanya'nın resmi politika yönelimlerinin ve savunma kapasitesine ilişkin kurumsal tespitlerin doğrudan incelenmesine olanak sağladığı değerlendirilmektedir. Ayrıca, güncel akademik literatür, düşünce kuruluşu raporları (SWP, DGAP, RAND ve CSIS) ve bilimsel makaleler taranarak, çağ dönümünün içeriği, beklentileri ve uygulamadaki sınırları hakkında çok boyutlu bir çerçeve sunulmaya çalışılmıştır.

İkinci olarak, Almanya'nın güvenlik tercihleri, özellikle NATO ve AB ekseninde karşılaştırmalı bir yaklaşımla analiz edilmiştir. Bu doğrultuda Almanya-Fransa savunma iş birliği (FCAS, MGCS, Avrupa Gökyüzü Kalkanı), Almanya-ABD transatlantik ilişkileri ile Almanya'nın NATO'nun doğu kanadındaki rolü ve Litvanya angajmanı başlıkları öne çıkmıştır. Böylece, Almanya'nın farklı aktörlerle ilişkilerinde uyum ve ayrışma noktalarının tespit edilmesine çaba harcanmıştır.

Son olarak, araştırmanın teorik temeli, devlet davranışlarını hem devletlerin uluslararası sistem içindeki konumları ve nisbî maddi kapasiteleri hem de ulusal düzeydeki iç siyasal özellikleri ve liderin politika yapma becerileri gibi iç dinamikler ile birlikte açıklayan neo-klasik realizm yaklaşımına dayandırılmıştır.¹ Bu teoriye göre, devletler, güç ve çıkarların birleşimine bağlı olarak dış politika kararlarını rasyonel bir şekilde almaktadırlar. Neo-klasik realistler, maddi kabiliyetlerin ve güç dağılımının uluslararası sonuçların analizinde başlangıç noktası oluşturduğu konusunda hemfikir bulunmaktadırlar.² Bununla birlikte, neo-klasik realizmin iç politikaya da önem atfetmesi, bu teoriyi, dış politikayı hükümetin dış etkenlere verdiği tepkilerle açıklayan rasyonalist yaklaşımlardan ayırmaktadır.³ Bu çerçevede uluslararası düzeyde Rusya'nın askeri faaliyetleri, NATO'nun yeniden konumlanması, AB'nin stratejik özerklik tartışmaları ve

1 Tayyar An, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Aktüel, 2021, ss. 105-106.

2 Colin Elman, "Realism", Paul D. Williams (Ed.), *Security Studies: An Introduction*, Routledge, 2008, pp. 25-26.

3 Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro ve Steven E. Lobell, "Conclusion: The state of neoclassical realism", Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman ve Jeffrey W. Taliaferro (Ed.), *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*, Cambridge University Press, 2009, p. 288.

ABD'nin Avrupa güvenliğindeki rolü; ulusal düzeyde ise Federal Hükümet'in yapısı (SPD-Yeşiller Partisi-FDP), Federal Ordu'nun İkinci Dünya Savaşı etkisinde tarihsel bagajı ve kurumsal direnç noktaları analiz edilmiştir. Ülkede 23 Şubat 2025 tarihinde yapılan genel seçimler sonucunda hükümetin ve şansölyenin değişmesiyle birlikte iç siyasi dinamiklerin ve lider profilinin de değiştiği dikkate alınmış ve münhasıran 2022-2025 dönemine yoğunlaşmıştır.

Tablo 1: Neo-klasik realist perspektiften Zeitenwende süreci

Sistemik baskı	İç dinamikler	Siyasi sonuç
Rus tehdidi Güç dağılımı değişimi	Koalisyon Bürokrasi Stratejik kültür Kamuoyu	Sınırlı adaptasyon (NATO merkezli, kontrollü askeri güçlenme)

Tarihsel Arka Plan

Alman tarihi boyunca, bulunulan jeopolitik konum ve uluslararası sistem gibi önemli faktörler Alman prensliklerinin, Alman İmparatorluğu'nun ve Weimar Cumhuriyeti'ni sona erdiren Nazi Almanyası'nın askerileşme ve savaş dönemleri üzerinde belirleyici olmuştur.⁴ Nazi Almanyası'nın 1945 yılında İkinci Dünya Savaşı'nı kaybetmesi sonrasında, savaşın galiplerinin gölgesinde, Orta Avrupa'da bu defa çok daha küçük bir coğrafi alanda kurulan Almanya Federal Cumhuriyeti ile Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin güvenlik ve savunma politikalarında ABD ve SSCB liderliğindeki iki kutuplu uluslararası sistem kritik bir rol oynamıştır. İki Almanya, kapitalist ve sosyalist blokların Orta Avrupa'daki sınırlarını oluşturmuş ve farklı askeri yapılanmalarda yer almıştır. Bu bağlamda, kıta Avrupası'nda artan Sovyet tehdidi karşısında, İttifak temelli bir güvenlik perspektifi anlayışıyla, İkinci Dünya Savaşı'ndan 10 yıl sonra Federal Ordu (*Bundeswehr*) oluşturulmuş ve Batı Almanya 6 Mayıs 1955 tarihinde NATO'ya katılmış⁵; bunun üzerine, SSCB 14 Mayıs 1955 tarihinde Doğu Almanya'nın da yer aldığı Varşova Paktı'nı kurmuştur.⁶ İkinci Dünya Savaşı'nın yüklediği tarihsel sorumluluğun etkisinde ve NATO'nun kolektif güvenlik şemsiyesi altında Batı Almanya pasifizm, çok taraflılık ve ekonomik

4 Mary Fulbrook, *Kısa Almanya tarihi*, Kronik Kitap, 2024, s. 302.

5 Orkun Sürücüoğlu ve Kahrman Süvari, "Alman Savunma ve Güvenlik Politikasına Dair Bir İnceleme: Almanya Geri Mi Döndü?", *Akdeniz İİBF Dergisi*, 25(2), 2025, s. 75.

6 NATO. "Germany and NATO", 2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_185912.htm, Erişim tarihi: 7.11.2024

büyümeye dayalı bir dış ve güvenlik politikası uygulama imkânı bulmuştur.

Soğuk Savaş'ın inişli-çıkışlı dönemleri sonrasında, SSCB lideri Mihail Gorbaçov'un 1980'li yılların ortalarından itibaren *glasnost* (açıklık) ve *perestroyka* (yeniden yapılanma) politikalarıyla ülke içinde başlattığı dönüşümü dış politikada "Ortak Avrupa Evi" söyleminin takip etmesi Avrupa'nın geleceğinin, dolayısıyla güvenlik ve savunma mimarisinin yeniden tanımlanmasıyla sonuçlanmıştır. Bu süreçte, iki Almanya 3 Ekim 1990 tarihinde yeniden birleşmiş ve birleşik Almanya NATO üyesi olmaya devam etmiştir.⁷

Soğuk Savaş sonrası dönemi, eski Varşova Paktı mensuplarının 1999 ve 2004 yıllarında NATO üyesi olarak kabul edildiği genişleme süreci takip etmiştir.⁸ Almanya Federal Cumhuriyeti, kısaca Almanya, bu sürece destek vermiş ve NATO genişlemesiyle etrafındaki güvenlik çemberini güçlendirmiştir. Polonya'nın 1999 yılında NATO'ya üye olmasını örnek veren Carlo Masala, böylelikle NATO sınırının Almanya'dan Polonya-Belarus ve Polonya-Ukrayna sınırına doğru genişlediğini ve bu gelişmenin Almanya açısından konforlu bir jeostratejik konum anlamına geldiğini belirtmiştir.⁹ Yeni konjonktürde çevresinden ciddi bir konvansiyonel tehdit algılamayan Almanya, ordusunu küçültme yoluna gitmiştir. İki Almanya'nın birleştiği tarihte 600.000 civarında askeri ve sivil personele sahip olan Federal Ordu'nun çalışan sayısı günümüzde 264.000'e kadar düşmüştür.¹⁰ Almanya'nın 1990 yılında 39,8 milyar ABD Doları olan askeri harcaması da NATO'nun 1999 yılındaki genişlemesinde 30,7 milyar Dolar, 2004 yılındaki genişlemesinde ise 35,8 milyar Dolar olarak kayda geçmiştir.¹¹ Rakamlar, Soğuk Savaş sonrasındaki yaklaşık 15 yıllık dönemde askeri harcamaların düştüğüne işaret etmektedir.

Almanya, bu dönemde savunma bütçesini küçültmekle birlikte, uluslararası barış ve güvenlik operasyonlarına daha fazla katkı sağlayarak NATO ve AB içindeki rolünü güçlendirmiştir. Federal Meclis'in kararları doğrultusunda, 1990'lı yıllardan bu yana, NATO veya AB tarafından Bosna-Hersek, Kosova

7 NATO. "NATO Member Countries", 2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52044.htm, Erişim tarihi: 29.08.2024

8 NATO. "NATO Member Countries", 2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52044.htm, Erişim tarihi: 29.08.2024

9 Carlo Masala, *Weltunordnung: Die globalen Krisen und das Versagen des Westens*, C.H. Beck, 2016, p. 61.

10 Federal Ordu. "Facts and Figures About the Bundeswehr", 2024, <https://www.bundeswehr.de/en/about-bundeswehr/facts-and-figures-bundeswehr>, Erişim tarihi: 20.08.2024

11 Trading Economics. "German Military Expenditure", 2024, <https://tradingeconomics.com/germany/military-expenditure>, Erişim tarihi: 29.08.2024

ve Afganistan gibi ülkelerde uzun süreli operasyonlara katılmıştır. Bu noktada, NATO'nun Kosova'da yaşanan ihtilafa 1999 yılındaki müdahalesine askeri destekte bulunulması ve sonrasında Kosova'da asker konuşlandırılması Almanya'nın politikalarında önemli bir dönüm noktası olmuştur. NATO misyonuna katılma kararının SPD ile geçmişte NATO'yu eleştirmek için neredeyse hiçbir fırsatı kaçırmayan Yeşiller Partisi'nden müteşekkil Federal Hükümet tarafından alınması ayrıca not edilmelidir.¹² Dönemin Şansölye Yardımcısı ve Federal Dışişleri Bakanı Joschka Fischer (Yeşiller), partisinin askeri konulara yönelik geleneksel pasifist yaklaşımının aksine, "Bir daha asla Auschwitz (olmayacak)" (*Nie wieder Auschwitz*) diyerek, askeri hareketin ahlaki yönünü öne çıkarmıştır.¹³

İkinci Dünya Savaşı'nın kötü mirasını halen bagajında taşıyan Federal Ordu'nun uzun bir aradan sonra yeniden ülke dışında konuşlandırılması, Almanya'nın askeri konulara mesafeli yaklaşımı bağlamında önemlidir. Bu değişim, her iki dünya savaşında da yaşandığı üzere, Almanya'nın güvenlik tüketen (*security consumer*) değil, daha ziyade güvenlik üreten (*security producer*) bir ülke olduğu şeklinde yorumlanabilir.¹⁴ Nitekim birleşik Almanya'nın Soğuk Savaş öncesi hırslarına ve konumuna geri dönerek Avrupa'yı yeni bir istikrarsızlık dönemine sürükleyeceği ileri sürülmüş, ancak bu iddia 1990'lı ve 2000'li yıllarda doğrulanamamıştır.¹⁵ Birleşmenin mimarlarından olan Şansölye Helmut Kohl (1982-1998), güç politikası değil, sorumluluk politikası izleneceğini kaydetmiştir.¹⁶ Bu politikanın, Almanya'nın uluslararası ilişkilerinde iş birliğine ve çok ulusluluğa değer atfedilmesiyle uyumlu olduğu değerlendirilmektedir.¹⁷

2010 yılı sonunda başlayan Arap Baharı ve sonrasında yaşanan Suriye iç savaşı, DEAŞ terörü ve 2015 mülteci krizi gibi önemli hadiseler, Ortadoğu bölgesinin Alman dış ve güvenlik politikasında öne çıkmasına neden olmuş-

12 Wolfgang-Uwe Friedrich, "Kosovo and the Evolution of German Foreign Policy in the Balkans", *American Institute for Contemporary German Studies*, German Issues 22, 2000, ss. 1-2.

13 Winfried Veit, "Zwischen Realpolitik und historischer Verantwortung Zur Außenpolitik der rot-grünen Koalition in Deutschland", *Internationale Politik und Gesellschaft*, 1/2006, p. 47.

14 Hüseyin Bağcı ile mülakat, 4 Kasım 2024, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

15 Tolga Öztürk, "Germany's Strategic Contraction Following American Hegemony in the Context of Offensive Realism Theory", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 2024, s. 92.

16 İbrahim S. Canbolat, "Dünya Siyasetinde Almanya", Hüseyin Bağcı, İsmail Ermağan ve Burak Gümüş (Ed.), *Dünya Siyasetinde Almanya 1: Tarih ve Dış Politika*, Nobel Akademik Yayıncılık, 2019, s. 23.

17 Can Büyükbay, "Almanya'nın AB İçerisindeki Liderlik Rolü: Uluslararası Krizler Bağlamında Dış Politikada Süreklilik ve Değişim", *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 2017, s. 32.

tur.¹⁸ Bununla beraber, Avrupa kıtasında özellikle Rusya bağlantılı gelişmeler, Alman devlet yetkililerinin ve karar alıcıların geleceğe yönelik kaygılarını artırmıştır. Bu kapsamda 2008 yılında Rusya-Gürcistan savaşı, 2014 yılında Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ve son olarak 2022 yılında başlayan Rusya-Ukrayna savaşı Avrupa güvenlik ve savunma mimarisini derinden etkilemektedir. Yaşanan çağ dönümünün Alman güvenlik paradigmasının yeniden ele alınmasını ve Federal Ordu'nun yeniden yapılandırılmasını zorunlu kıldığı düşünülmektedir.

Almanya'nın Çağ Dönümü

Hamburg'da doğan, ancak din adamı olan babasının doğuya taşınmasıyla Doğu Almanya'da yetişen Angela Merkel, iki Almanya'nın birleşmesi sonrasında, 1990 yılında Almanya Hristiyan Demokrat Birliği'ne (*Christlich Demokratische Union Deutschlands-CDU*) katılmış ve yaklaşık 10 yıl sonra partinin genel başkanlığını (2000-2018) üstlenmiştir. Merkel, 2005 yılında düzenlenen genel seçimleri kazanarak 2021 yılına kadar 16 yıl boyunca Almanya'yı yönetmiş; ayrıca, Şansölyeliği boyunca AB'nin de bir nevi lideri olarak görülmüştür. Merkel'den sonra Federal Hükümeti belirleyecek genel seçimler 26 Eylül 2021 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Seçimlerden, Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nin (*Sozialdemokratische Partei Deutschlands-SPD*) Şansölye adayı Scholz galip çıkmıştır. SPD ile Yeşiller Partisi (*Die Grünen*) ve Hür Demokrat Parti (*Freie Demokratische Partei Deutschlands-FDP*) heyetleri arasında yapılan görüşmelerin olumlu neticelenmesiyle Scholz Kabinesi 8 Aralık'ta Federal Meclis'in onayını alarak göreve başlamıştır. Hükümetin işbaşı yapmasından sadece iki buçuk ay sonra, 24 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna'ya "özel askeri operasyon" başlatması hükümetin ilk büyük sınavını teşkil etmiştir.¹⁹

Askeri bakımdan Doğu Avrupa'yla sınırlı kalan, ancak etkileri itibariyle küresel bir kriz halini alan savaş, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ordu ve silahlanmayı neredeyse bir tabu olarak gören Almanya'nın dinamiklerini temelden sarsmıştır. Savaşın başlamasından üç gün sonra, 27 Şubat'ta Federal Meclis'te düzenlenen Ukrayna konulu özel oturumda hitap eden Şansölye Scholz, savaş nedeniyle bir çağ dönümü yaşandığını vurgulamış ve Federal Ordu'nun yeni-

18 Ahmet Bülbül, *Şansölye Angela Merkel Dönemi Almanya'nın Orta Doğu Politikası*, Nobel Akademik Yayıncılık, 2021, s. 294.

19 Derviş Fikret Ünal, "Almanya'da Aşırı Sağın Yükselişi: Geçmişe Dönüş?", Zuhar Karakoç Dora ve Makbule Yalın (Ed.), *Avrupa'da Yükselen Sağ Popülizmin Politik Ekonomisi*, Gazi Kitabevi, 2024, s. 51.

den yapılandırılması amacıyla, mevcut askeri bütçesinin yanı sıra, önümüzdeki beş yıl için ilave 100 milyar Avro özel fon (*Sondervermögen*) tahsis edileceğini²⁰ açıklamıştır. Kamuoyunda, Şansölye Scholz'un dış ve güvenlik politikasını açıkça "Chefsache" (patronun, yani kendisinin meselesi) haline getirdiği algısı oluşmuş²¹ ve Almanya'nın dış ve güvenlik politikalarında kapsamlı değişiklikler yaşanacağı beklentisi artmıştır. Neo-klasik realizme göre, devletler, kısmen kendilerine özgür iç yapıları ve siyasi durumlarının bir sonucu olarak dış çevrelerindeki değişiklikleri değerlendirmekte ve bunlara uyum sağlamaktadır.²² Almanya'nın yakın çevresinde önemli bir hadise olarak cereyan eden Rusya-Ukrayna savaşı etkisiyle, Şansölye Scholz tarafından güçlü biçimde vurgulanan çağ dönümü, dış politika yapımcılarının/liderlerin dış politika hedeflerinin ortaya konulmasındaki rolü bakımından önemli bir örnek sunmaktadır.

Öte yandan, Scholz'un *Zeitenwende* konuşması, Almanya'nın temkinli savunma politikasını tersine çevirme çabası olarak yorumlanmıştır. İlk analizlere göre, Scholz, "1990'dan bu yana Alman dış politikasının temel taşlarını 48 saat içinde yıkmıştır" ve bu durum, Almanya'yı "orta vadede Avrupa'da lider bir askeri güç" haline getirme potansiyeline sahiptir.²³ Bu beklentilerin gölgesinde, Soğuk Savaş dönemine benzer şekilde, ancak bu defa tek bir Almanya olarak ABD liderliğindeki Batı/NATO ittifakında yer alan ülke, SSCB mirasını devralan Rusya'nın doğudan yönelen askeri tehdidiyle karşı karşıya kalmıştır. Mevcut tablo, Federal Ordu'nun eksikliklerinin giderilerek kapasitesinin takviye edilmesi ve ülke dışında icra edilen askeri operasyonlara/misyonlara daha fazla katkı sağlayacak hale getirilmesi hedeflerini öncelikli kılmıştır. "Bundan sonraki dünyanın" özellikle Alman güvenlik politikası için "öncekiyle aynı olmadığını" en açık şekilde ortaya koyan gelişme, Haziran 2022 tarihinde CDU/CSU'nun desteğiyle anayasal olarak güvence altına alınan "Federal Ordunun Finansmanı ve Federal Ordu Özel Fonu'nun Kurulması" (*Gesetz zur Finanzierung der Bundeswehr und zur Errichtung eines Sondervermögens Bundeswehr*) adlı kanunun kabul edilmesi olmuştur.²⁴

20 Federal Hükümet. "Rede von Bundeskanzler Olaf Scholz", 2022, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/newsletter-und-abos/bulletin/rede-von-bundeskanzler-olaf-scholz-2149916>, Erişim tarihi: 4.12.2022

21 Benjamin Tallis, "The End of the Zeitenwende: Reflections After Two Years of Action Group Zeitenwende", 2024, <https://dgap.org/en/research/publications/end-zeitenwende>, Erişim tarihi: 20.08.2025

22 Randall L. Schweller, *Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power*, Princeton University Press, 2006, p. 206.

23 John Helderich, "The (false) promise of Germany's Zeitenwende", *European View*, 22(1), 2023, p. 86.

24 Gunther Hellmann, *Deutsche Außenpolitik: Eine Führung*, Springer, 2024, pp. 279-280.

Scholz tarafından açıklanan ve Federal Meclis'te onaylanan kaynak tahsisıyla, ABD ve Çin'den sonra dünyanın üçüncü büyük ekonomisi olan Almanya'nın, ekonomik büyüklüğüyle orantılı bir askeri harcamaya ulaşması öngörülmüştür. Scholz'un, 2014 Galler Zirvesi ile resmi hedef olarak ortaya konulan, NATO Müttefiklerinin GSYİH'larının en az yüzde 2'sinin savunmaya harcanması hedefinin yakalanacağını belirtmesi doğrultusunda, savaşın başlamasından önce, 2021 yılında 50 milyar Avro'nun altında seyreden savunma bütçesi, 2024 yılında 51,95 milyar Avro'su bütçeden ve 19,8 milyar Avro'su özel fondan olmak üzere, toplamda 71,75 milyar Avro'ya ulaşmıştır.²⁵ Bunun, orta ve uzun vadede Almanya'nın uluslararası sistemdeki siyasi ve askeri etkilerini artırması kuvvetle muhtemeldir. Berlin'in 20. yüzyılda dünya siyasetinde ve özellikle iki dünya savaşındaki rolü hatırlandığında, Almanya'nın silahlanma kararının öneminin daha iyi anlaşılacağı düşünülmektedir.²⁶ Diğer taraftan, Almanya'nın 20. yüzyıldan farklı olarak günümüzde uluslararası düzene ve kuruluşlara daha fazla entegre olduğu da not edilmelidir.

Hükümet, Batı dünyası tarafından Rusya aleyhine uygulanan ticari ve ekonomik yaptırımlara da katılmıştır. Hükümetin Ukrayna'ya silah tedariki kararı alması Rusya'nın tepkisini çekmiştir. Bu noktada, askeri konulara mesafeli yaklaşımıyla bilinen Yeşiller Partisi'nin, saldırıya uğrayan Ukrayna'ya kendini savunma hakkını kullanabilmesi için silah tedariki kararına destek vermesi önemlidir. Yeşiller Partisi ve FDP'nin Ukrayna'ya silah sevkiyatındaki rolü, Scholz'un Ukrayna'nın uzun zamandır talep ettiği 14 adet Leopard 2 A6 tankını göndermekte tereddüt ettiği dönemde belirleyici olmuştur. Nitekim SPD'nin Federal Meclis Grubu Başkanı Rolf Mützenich'in itirazlarına rağmen, koalisyon ortaklarının baskısı altında, Scholz tankları gönderme kararı vermiştir. Bunda, ABD ve İngiltere'nin tank gönderme kararları da etkili olmuştur.²⁷ Böylelikle, Alman Panzer tankları İkinci Dünya Savaşı'ndan uzun yıllar sonra yeniden Doğu Avrupa'daki savaş bölgesinde yerini almıştır. Yaşanan bu gelişmeler nedeniyle, Alman liderler tarafından bir süredir Rusya'ya yönelik olarak uygulanan "ticaret yoluyla değişim" (*Wandel durch Handel/Annäherung*) politikasının işlevselliği sorgulanmaya başlanmıştır. Ekonomik

25 Federal Savunma Bakanlığı. "Verteidigungshaushalt 2024", 2024, <https://www.bmvg.de/de/themen/verteidigungshaushalt>, Erişim tarihi: 3.9.2024

26 Kemal İnat ve Burhanettin Duran, "Rusya-Ukrayna Savaşının Uluslararası Sistem ve Türkiye'ye Etkileri", Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner (Der.), *Türk Dış Politikası Yıllığı 2023*, SETA, 2024, ss. 21-22.

27 İsmail Ermağan, *Çeşitli Konular Üzerinden Yakın Dönemde Almanya*, Nobel Akademik Yayıncılık, 2024, ss. 79-80 ve 140-141.

karşılıklı bağımlılığın askeri saldırganlığı engelleyemediği gerçeğiyle yüzleşen Almanya'nın²⁸ Rusya ile ikili ilişkilerinin seyrinin yeniden rayına sokulmasının uzun zaman alabileceği kanısı güçlenmiştir.

Ulusal Güvenlik Stratejisi

Scholz'un çağ dönümü ifadesinin ardından, yaklaşık bir buçuk yılda hazırlanan Almanya'nın ilk Ulusal Güvenlik Stratejisi (*Nationale Sicherheitsstrategie*) 14 Haziran 2023 tarihinde kamuoyuyla paylaşılmıştır.²⁹ Daha önce Beyaz Kitap (*Weißbuch*)³⁰ ve Savunma Politikaları Kılavuzu (*Verteidigungspolitische Leitlinien*) üzerinden güvenlik ve savunma politikalarını belirlemeye çalışan hükümetlerden farklı olarak, Scholz Hükümeti bu defa Rusya-Ukrayna savaşının etkisinde analiz ve değerlendirmelerde bulunarak askeri alandaki tespitlerini ve öncelikli politikalarını ortaya koymuştur. Bu stratejinin, Soğuk Savaş döneminden bu yana sırasıyla SSCB ve Rusya'yla yakın ilişkileri savunan SPD'nin yanı sıra, çevre ve iklim değişikliği konularını ön plana çıkaran Yeşiller Partisi ile daha ziyade serbest piyasa koşullarını önceleyen FDP'nin yer aldığı üçlü koalisyon döneminde ele alınmasının uluslararası ilişkilerde devletlerin güvenlik kaygılarının partiler üstü olması bakımından da önemli olduğu değerlendirilmektedir.³¹ Strateji belgesinin kamuoyuyla paylaşıldığı toplantıda, farklı siyasi partilere mensup Şansölye Scholz (SPD), Savunma Bakanı Boris Pistorius (SPD), İçişleri Bakanı Nancy Faeser (SPD), Dışişleri Bakanı Annalena Baerbock (Yeşiller Partisi) ve Maliye Bakanı Christian Lindner'in (FDP) bulunması, belgenin koalisyon partilerinin güçlü mutabakatıyla hazırlandığı algısına katkı sağladığı değerlendirilmektedir.

Belgenin giriş bölümünde (*Zusammenfassung*) Avrupa'daki mevcut güvenlik durumu analiz edilmiş; bu kapsamda, Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırı savaşına (*Angriffskrieg*) değinilmiş ve stratejinin başat unsurları sıralanmıştır. Belgede ana hatlarıyla;

28 Derviş Fikret Ünal, "Rusya-Ukrayna Savaşı Bağlamında Almanya'nın Enerji Politikasının Klasik Realist Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 2025, s. 104.

29 Federal Savunma Bakanlığı, "Wehrhaft. Resilient. Nachhaltig. Integrierte Sicherheit für Deutschland: Nationale Sicherheitsstrategie", 2023, <https://www.bmvg.de/resource/blob/5636374/38287252c5442b786ac5d0036ebbb237b/nationale-sicherheitsstrategie-data.pdf>, Erişim tarihi: 3.9.2024.

30 Willy Brandt'in (SPD) Şansölyeliği döneminde ilk kez 1969 yılında yayınlanan Beyaz Kitap'ta Almanya'nın bütünlüğü ve NATO'ya bağlılık vurgulanmış, uluslararası alanda Batı ülkeleri ile birlikte hareket edilmesi ve SSCB tehdidi gibi konulara yer verilmiştir (Bedri Şahin, *Neo-Realist ve Neo-Liberal Kurumsalcılık Açısından Almanya'daki Kırmızı-Yeşil Koalisyon Hükümeti'nin Güvenlik Politikalarının Analizi*, Gazi Kitabevi, 2024, s. 51).

31 Mehmet Alkanalka, "Almanya'nın İlk Millî Güvenlik Strateji Belgesi", *Asya Studies*, 8(27), 2024, s. 230.

1) NATO kabiliyetlerine yönelik hedeflere ulaşılmasına ve NATO Müttefiklerinin GSYİH'larının en az yüzde 2'sinin savunmaya harcanması taahhüdünün yerine getirilmesine vurguda bulunulmuş;

2) Hükümetin silah ihracat izinlerindeki öncelikleri saptanmaya çalışılmış;

3) Demokratik değerlere, demokratik karar alma süreçlerine, açık topluma, liberal demokrasiye, uluslararası hukuka dayalı düzenin korunmasına ve insan haklarına küresel bağlılığa sıklıkla değinilmiştir.

Buna göre, belgede *Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırı savaşının* uluslararası hukukun ve Avrupa güvenlik düzeninin ihlali olduğu belirtilmiş ve bugünün Rusya'sı öngörülebilir gelecekte Avro-Atlantik bölgesinde barış ve güvenliğe yönelik en büyük tehdit olarak görülmüştür.³² Oysa, son olarak 2016 yılında yayımlanan Beyaz Kitap'ta, Kırım'ı ilhak etmesine rağmen, Rusya bir tehdit olarak tanımlanmamıştır³³. Bununla birlikte, belgede, Avrupa dışındaki bölgelerle ilgili kapsamlı bir güvenlik değerlendirmesi yapılmamasının önemli bir eksiklik olduğu düşünülmektedir.³⁴

Belgede, Almanya'nın güvenliğinin müttefiklerinin ve Avrupalı ortaklarının güvenliğiyle ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olduğu; Federal Hükümet'in *özellikle NATO kabiliyetlerine yönelik hedeflere ulaşılmasına*, bu doğrultuda Almanya'nın mevcut kabiliyet açıklarının hızla giderilmesine odaklanacağı; NATO'nun, askeri tehditlere karşı korunmanın en büyük garantörü olduğu; Federal Ordu'ya tahsis edilen Özel Fon'la birlikte, *NATO Müttefiklerinin GSYİH'larının en az yüzde 2'sinin savunmaya harcanması taahhüdünün yerine getirileceği* vurgulanmıştır. Bu yönüyle belge, NATO'nun Almanya'nın güvenlik mimarisinin başat unsuru olmayı sürdüreceğini göstermektedir. Paris yönetimi bakımından, Almanya'nın çağ dönümü, Fransız-Alman ve Avrupa vizyonlarından ziyade, ulusal/Alman ve transatlantik mülahazalarla şekillenmektedir. Retorik olarak, Almanya ve Fransa, Avrupa kıtasının özerkliğine ve egemenliğine bağlı kalmaktadır. Ancak Fransa, bunu Avrupa Savunma Sanayii Stratejisi gibi AB politikaları ve girişimleriyle hayata geçirirken, Almanya'nın 2022 yılından bu yana konu hakkında belirsiz bir tutum benimsediği ve kav-

32 Federal Savunma Bakanlığı. "17. Bericht des Bundesministeriums der Verteidigung zu Rüstungsangelegenheiten", 2023, <https://www.bmvg.de/resource/blob/5639826/45547a72b96fb60d6d82f061913d9d3a/17-ruestungsbericht-data.pdf>, Erişim tarihi: 16.9.2024

33 Federal Savunma Bakanlığı. "Weißbuch 2016: Zur Sicherheitspolitik und zur Zukunft der Bundeswehr", 2016, <https://www.bmvg.de/resource/blob/13708/015be272f8c0098f1537a491676bfc31/weissbuch2016-barrierefrei-data.pdf>, Erişim tarihi: 8.9.2024

34 İsmail Ermağan, *Çeşitli Konular Üzerinden Yakın Dönemde Almanya*, Nobel Akademik Yayıncılık, 2024, s. 188.

ramsal olarak kendini NATO'ya bağladığı ileri sürülmektedir.³⁵ Bu noktada, ABD'nin belirleyici ve yönlendirici bir rolü olduğu değerlendirilmektedir. Savaş sürecindeki gelişmeler bağlamında, 2024 yılı Temmuz ayındaki NATO Zirvesi'nde, Alman ve ABD'li yetkililerin, 2026 yılında ABD tarafından Rusya ana karasındaki hedeflere ulaşma imkanına sahip orta menzilli füzelerin Almanya topraklarında konuşlandırılacağını açıklamaları dikkat çekmiştir.³⁶ AB içindeki yakın ilişkisine ve iş birliğine rağmen, Almanya'nın güvenlik konusunda Fransa yerine ABD'yle yakın durduğunu ve güvenlik stratejisinde transatlantik ittifakının ağır bastığını söylemek mümkündür.

Belgede Almanya tarafından sağlanan *silah ihracat izinlerine* de değinilerek, hükümetin silah ihracatı kontrollerine yönelik kısıtlayıcı yaklaşımını sürdürceği, silah ihracat kontrol yasasında buna ilişkin standartları belirleyeceği ve ihracata dair kararlarda ithal eden ülkedeki insan hakları, demokrasi ve hukuk devleti ilkelerinin özellikle dikkate alınacağı belirtilmiştir.³⁷ Hükümetin teşkilinde, ihracat izinlerinin karar süreçlerinde etkili olan Bakanlıkları (Ekonomi ve İklim Koruma Bakanlığı ile Dışişleri Bakanlığı) elinde bulunduran Yeşiller Partisi'nin tutumu önem arz etmiştir. Genel seçimler öncesinde Merkel hükümetlerini silah ihracat izinleri konusunda eleştiren Yeşiller Partisi, özellikle insan hakları ve hukukun üstünlüğü konularında iyi bir sicile sahip olmayan ülkelere silah ihracatında bulunulmaması gerektiğini savunmuştur. Seçimler sonrasında iktidarın ikinci büyük ortağı olan partinin bu konuda daha sert bir yaklaşım sergilemesi beklenmiştir. Ancak, Ukrayna'nın kendini savunma hakkı olduğu savını paylaşan Yeşiller Partisi'nin baskısıyla,³⁸ koalisyon ortakları Rusya'ya karşı Ukrayna'ya silah gönderilmesi kararı almıştır. Başka bir ifadeyle, yaşanan savaş ve silah ihracatının bu minvalde stratejik önemi haiz olması nedeniyle, hükümet kriz ve savaş bölgelerine yönelik silah ihracat kısıtlamalarının da gevşeme yoluna gitmiştir.

Belgede ayrıca, entegre güvenlik anlayışı bakımından, AB de dahil olmak üzere *demokratik değerlere* yönelik açık ve gizli saldırılara karşı geniş bir top-

35 Sven Arnold ve Claudia Major, "France's disruptive Zeitenwende", *SWP Comment*, 2024/C 21, pp. 7-8.

36 Jonas Schneider ve Torben Arnold, "Significant and Sound: US Medium-Range Missiles in Germany", *SWP Comment*, 2024/C 30, p. 1.

37 Federal Savunma Bakanlığı. "Wehrhaft. Resilient. Nachhaltig. Integrierte Sicherheit für Deutschland: Nationale Sicherheitsstrategie", 2023, <https://www.bmvg.de/resource/blob/5636374/38287252c5442b786ac5d0036ebbb237b/nationale-sicherheitsstrategie-data.pdf>, Erişim tarihi: 3.9.2024.

38 Spiegel. "Germany's Greens Have Transformed in the Face of Russia's War", 2022, <https://www.spiegel.de/international/germany/from-peaceniks-to-hawks-germany-s-greens-have-transformed-in-the-face-of-russia-s-war-a-19bd95f6-fcbb-497d-8ad9-1a767be205f1>, Erişim tarihi: 9.2.2026

lumsal düzeyde kabiliyetlerin güçlendirilmesi gerektiği; *demokratik karar alma süreçlerinin bütünlüğüne* yönelik saldırılara ve *açık toplum ile liberal demokrasiye* sistematik sızmalara karşı konulması lazım geldiği kaydedilmiş; *uluslararası hukuka dayalı düzenin korunmasına ve insan haklarına küresel bağlılığa* vurguda bulunulmuştur.³⁹ Belgenin bu yönüyle Almanya bakımından “Batılı değerleri” ve uluslararası düzeni savunduğu söylenebilir. Belgenin son bölümünde, küresel düzeyde giderek daha fazla önem kazanan meselelere değinilmiş; bu kapsamda, iklim krizi, biyoçeşitlilik, ekosistemler, küresel gıda güvenliği ve pandemi gibi başlıklar güvenlik stratejisi çerçevesinde ele alınmıştır.⁴⁰ Bu bölüm, özellikle koalisyonun sol kanadının öncelik ve politikalarını içermektedir.

Strateji belgesinin açıklanması hakkında olumlu görüş ifade edenler, stratejiyi, Almanya’nın kendini askerî açıdan sınırlama kültüründen (*Kultur der militärischen Zurückhaltung*) uzaklaşmasının yeni bir aşaması olarak değerlendirilmektedir. Olumsuz görüş belirtenler ise, belgenin genel olarak bir yeniden yapılanma işareti vermediğini, hatta hayal kırıklığı yarattığını ileri sürmektedir.⁴¹ Ancak belge, Almanya’nın ilk ulusal güvenlik stratejisini teşkil ederek, transatlantik ittifaka bağlılığa ve NATO’yla güçlü iş birliğine vurguda bulunmuş; AB güvenlik ve savunma politikalarında Stratejik Pusula’ya referans olarak değinmiş; Federal Ordu’nun yapısal sorunlarının ivedilikle çözülmesini öncelendirmiş ve yeni küresel sorunları gündeme almıştır. Almanya’nın NATO ve AB’ye olan taahhütlerini dengelemeyi amaçlayan ve aynı zamanda iç kısıtlamalar ile dış baskıları ele alan belge, Almanya’nın değişen Avrupa güvenlik mimarisindeki rolünü tanımlamada önemli bir adım olmuştur.⁴²

Teorik olarak incelendiğinde, Ulusal Güvenlik Stratejisi’nin niteliği, Almanya’nın dış politika yönelimlerinin neo-klasik realizm çerçevesinde anlaşılmasına imkân tanımaktadır. Uluslararası düzeyde ele alındığında, belgede kayıtlı Rusya’nın saldırgan tutumu, Avrupa’daki güç dengesinin bozulması ve NATO’nun doğu kanadında artan tehdit algısı gibi dışsal/çevresel gelişme-

39 Federal Savunma Bakanlığı. “Wehrhaft. Resilient. Nachhaltig. Integrierte Sicherheit für Deutschland: Nationale Sicherheitsstrategie”, 2023, <https://www.bmvg.de/resource/blob/5636374/38287252c5442b786ac5d0036ebbb237b/nationale-sicherheitsstrategie-data.pdf>, Erişim tarihi: 3.9.2024.

40 Federal Savunma Bakanlığı. “Wehrhaft. Resilient. Nachhaltig. Integrierte Sicherheit für Deutschland: Nationale Sicherheitsstrategie”, 2023, <https://www.bmvg.de/resource/blob/5636374/38287252c5442b786ac5d0036ebbb237b/nationale-sicherheitsstrategie-data.pdf>, Erişim tarihi: 3.9.2024.

41 İsmail Ermağan, *Çeşitli Konular Üzerinden Yakın Dönemde Almanya*, Nobel Akademik Yayıncılık, 2024, ss. 188 ve 191.

42 Esra Ağralı, “The Shift of Germany in Security and Defence Policies: An Analysis in Frame of Neoclassical Realism”, *Marmara Journal of European Studies*, 32(2), 2024, p. 156.

ler Almanya'nın stratejik önceliklerini yeniden belirlemesini zorunlu kılmıştır. Rusya'nın açıkça tehdit olarak tanımlanması, uluslararası sistemdeki baskıların doğrudan algılandığını ve buna uyum çabası içinde olduğunu göstermektedir. Ulusal düzeyde ise, Federal Ordu'nun mevcut durumu, Alman kamuoyundaki askeri aktivizme dair çekinceler, Yeşiller Partisi'nin normatif dış politika alışkanlıkları ve Federal Maliye Bakanlığı'nı elinde bulunduran FDP'nin mali disiplin hassasiyetleri gibi içsel faktörlerin strateji metnine yansıdığı görülmektedir. Dış baskıların yoğunluğuna rağmen Almanya'nın radikal bir askerileşme siyasetine yönelmemesi, bu içsel filtrelerin belirleyici etkisine işaret etmektedir. Bu nedenle strateji belgesi, sistemik faktörlerin Alman dış politikasını tek başına açıklamadığını ve iç siyasal dengelerin, liderlik tercihlerinin ve kurumsal kapasite sorunlarının Almanya'nın güvenlik adaptasyonunu yavaşlatıcı ve şekillendirici filtreler oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Bu durumun, neo-klasik realizmin temel varsayımı olan devletler uluslararası sisteme doğrudan değil, içsel filtreler üzerinden tepki verir argümanı ile uyumlu olduğu değerlendirilmektedir.⁴³

Bununla birlikte, belgede kayıtlı unsurların uygulamaya konulma süreci ayrıca önemlidir. Bu noktada, Scholz tarafından açıklanan özel fonun nasıl harcanacağı konusu hükümet bakımından bir nevi turnusol testi olmuştur.

Federal Ordu Harcamalarında Özel Fon

1980'li yılların ortalarında askeri bütçesi ve sosyal bütçesi hemen hemen aynı büyüklükte olan Federal Almanya, NATO'nun askeri harcamalarına yönelik hedeflerini tutturmayı başarmıştır. Sovyet birliklerinin Doğu Almanya'dan çekilmesi, 3 Ekim 1990 tarihinde iki Almanya'nın yeniden birleşmesi ve Varşova Paktı'nın 1 Temmuz 1991 tarihinde dağılması sonrasında Almanya'nın askeri harcamaları düşüş eğilimi göstermiş ve refah toplumunun giderek yoğunlaşan taleplerine yönelik harcamalar artmıştır. Ekonomi ve nüfus bakımından Avrupa'yı domine eden birleşik Almanya'nın kıtada başta İngiltere, Fransa ve Polonya gibi ülkeleri tarihi nedenlerden dolayı tedirgin etmeme düşüncesi ve NATO ve AB'nin Doğu Avrupa'ya genişlemesi sonrasında Almanya'yı doğrudan tehdit edecek bir güç kalmaması askeri harcamalarda ciddi kısıntıya gidilmesinde belirleyici olmuştur.⁴⁴ Bu dönemde Almanya'nın doğu bölgelerinin ekonomik bakımdan güçlendirilmesi stratejisi izlenmiş; askeri alanda ise, 2011 yılında zorunlu askerlik hizmeti kaldırılmış ve askeri görevlerin alanında

43 Colin Elman, "Realism", Paul D. Williams (Ed.), *Security Studies: An Introduction*, Routledge, 2008, pp. 25-26.

44 İsmail Ermağan, *Çeşitli Konular Üzerinden Yakın Dönemde Almanya*, Nobel Akademik Yayıncılık, 2024, s. 281.

tamamen uzmanlaşmış personel tarafından yerine getirilmesi anlayışı benimsemiştir.⁴⁵ Bu anlayış, Almanya'nın ekonomik araçları, diplomasiyi, uluslararası kurumları ve hukuku önde tutan sivil güç (*Zivilmacht*) kimliğini askeri güce tercih etme konusundaki bilinçli tercihinin yansımasıdır. Ancak, Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ve Doğu Ukrayna'daki faaliyetleri nedeniyle, Almanya'nın savunma bütçesi son yıllarda yeniden artmaya başlamıştır. Ukrayna'nın doğusundaki çatışmaya askeri bir çözüm bulunulmasını, yani Ukrayna ordusunun Rus birlikleri karşısında zafer kazanmasını bir illüzyon olarak gören dönemin Şansölyesi Merkel⁴⁶, Alman savunma bütçesindeki artışı Almanya açısından büyük bir adım olarak nitelemiştir.⁴⁷ Buna karşın, 2014 yılında Almanya'nın GSYİH'nın yüzde 1,15'ine tekabül eden savunma harcamalarının oranı 2021 yılında yüzde 1,33'e yükselmekle sınırlı kalmıştır.⁴⁸ Federal Ordu'nun dünya orduları sıralamasında 10. sırada bulunması, ordunun Almanya'nın siyasi ve ekonomik gücüne oranla oldukça zayıf olduğunu göstermektedir.⁴⁹ Dönemin Savunma Bakanı Christine Lambrecht (SPD), 8 Aralık 2021 tarihinde görevi üstlenmesini müteakip Federal Meclis'te yaptığı bir konuşmada, Avrupa'nın büyük zorluklarla karşı karşıya olduğunu belirterek mevcut savunma bütçesinin artırılmasını talep etmiştir.⁵⁰ Rusya-Ukrayna savaşı, bu talebin karşılanmasına imkân tanımıştır.

Bununla birlikte, Kara Kuvvetleri Komutanı Korgeneral Alfons Mais, Rusya'nın Kırım'ı ilhak edeceğinin daha önceden öngörüldüğünü ve bundan gerekli derslerin çıkarılmadığını ileri sürmüştü; Almanya'nın son yıllardaki savunma politikasını sert bir şekilde eleştirmiş; Federal Ordu'nun kısmen operasyonel olduğunu ve savaş karşısında NATO İttifakını desteklemeleri için siyasetçilere sunabilecekleri seçeneklerin son derece sınırlı olduğunu vurgulamıştır.⁵¹ Federal Silahlı Kuvvetler Birliği Başkanı Albay André Wüstner de

45 Mehmet Emir, "Fransa ve Almanya'nın Bölgesel ve Küresel Stratejileri ve Karşılaştırmalı Analizi (2010-2024)", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 67, s. 205.

46 Angela Merkel, *Freedom: Memoirs 1954-2021*, Macmillan, 2024, pp. 455-456.

47 John Kampfner, *Why the Germans do it better: Notes from a grown-up country*, Atlantic Books, 2020, pp. 154 ve 156.

48 Angela Merkel, *Freedom: Memoirs 1954-2021*, Macmillan, 2024, pp. 469-470.

49 Mehmet Çanlı ve Abdullah Cüneyt Küsmes, "Alman Silahlı Kuvvetleri ve Tarihsel Gelişimi", Hüseyin Bağcı, İsmail Ermağan ve Burak Gümüştü (Ed.), *Dünya Siyasetinde Almanya 2: Yönetim-Ekonomi-Toplum*, Nobel Akademik Yayıncılık, 2019, ss. 524-525.

50 Zeit. "Lambrecht fordert höheren Wehretat", 2022, <https://www.zeit.de/news/2022-01/14/lambrecht-fordert-hoeheren-wehretat>, Erişim tarihi: 19.9.2024

51 Christoph Straub, "Heeresinspekteur kritisiert deutsche Verteidigungspolitik: Bundeswehr steht mehr oder weniger blank da", 24.2.2022, <https://www.tagesspiegel.de/politik/bundeswehr-steht-mehr-oder-weniger-blank-da-5420455.html>, Erişim tarihi: 24.2.2022

özel fon tahsisinden yaklaşık yedi ay sonra yaptığı açıklamada, “Şu anda hala serbest düşüştüeyiz” sözleriyle Federal Ordu'daki kötü durumun devam ettiğine dikkat çekmiş; 100 milyar Avro tutarındaki fonun halen sözleşmelere bağlanmadığını, sürecin daha hızlı işlemesi gerektiğini kaydetmiş; Federal Ordu'nun karşı karşıya bulunduğu temel sorunları yetersiz finansman ve buna bağlı olarak öngörülebilirlik eksikliği, ordudaki işlevsiz yapılar ve süreçler ile aşırı bürokratik düzenlemeler olarak sıralamış; ayrıca, Federal Ordu'ya yeni personel istihdamında sorunlar yaşandığına değinmiştir.⁵² Bu sorunlara, askeri donanım yetersizliğini eklemek de mümkündür. Federal Hava Kuvvetleri envanterinde bulunan askeri nakliye uçakları, Tornado çok amaçlı savaş uçakları ve Eurofighter savaş uçaklarından oluşan filonun ancak yarısından azının savaşa hazır olması buna örnek verilebilir.⁵³

Fonun kullanımı hakkında Savunma Bakanlığı'na yönelttiği sorulara aldığı yanıtları kamuoyuyla paylaşan Thomas Klug, fonun Federal Ordu'nun teçhizatını ulusal ve NATO İttifakı savunması için ihtiyaç duyulan askeri seviyeye yükseltmeyi amaçladığı, 100 milyar Avro'nun silahlanma projelerinin finansmanında kullanılacağı, ancak planlama çalışmalarının sürdüğü ve bulunulan aşamada daha fazla bir şey belirtilmesinin mümkün olmadığı bilgisini aldığını açıklamıştır.⁵⁴ Oysa, Klug'un kamuoyuyla bilgi paylaştığı dönemde yayımlanan Federal Ordu'nun 15. silahlanma raporunda, aralarında Tiger savaş helikopteri, Pegasus insansız hava aracı, Eurofighter savaş uçağı, Tornado savaş uçağı, 125 sınıfı firkateyn ve taktik hava savunma sistemlerinin de bulunduğu 19 proje bulunmaktaydı.⁵⁵ Sonrasında yayımlanan dört silahlanma raporunda (16, 17, 18 ve 19. raporlar), F-35 savaş uçağı ve Patriot hava savunma sistemi gibi yeni projelere de yer verilmiştir.⁵⁶ Ancak, projelerin hayata geçirilmesine yönelik sözleşmelerin ne zaman imzalanacağı sorusu tartışma konusu olmaya devam etmiştir.

52 Yann Bombeke, “Oberst Wüstner: Bundeswehr noch im freien Fall”, 15.9.2022, <https://www.dbw.de/aktuelle-themen/verband-aktuell/beitrag/oberst-wuestner-bundeswehr-noch-im-freien-fall>, Erişim tarihi: 15.9.2022

53 John Kampfner, *Why the Germans do it better: Notes from a grown-up country*, Atlantic Books, 2020, p. 156.

54 Thomas Klug, “Aufrüstung der Bundeswehr: Viel Geld, wenig Konzept”, 4.10.2022, <https://www.deutschlandfunkkultur.de/aufrestung-der-bundeswehr-viel-geld-wenig-konzept-feature-dlf-kultur-1053fc28-100.html>, Erişim tarihi: 4.10.2022

55 Federal Savunma Bakanlığı. “15. Bericht des Bundesministeriums der Verteidigung zu Rüstungsangelegenheiten”, 2022, <https://www.bmvg.de/resource/blob/5456944/a2db4dc6bd4c5873113e39ad9292f269/20220629-download-15-bericht-des-bmvg-zu-ruestungsangelegenheiten-data.pdf>, Erişim tarihi: 16.9.2024

56 Federal Savunma Bakanlığı. “Wehrhaft. Resilient. Nachhaltig. Integrierte Sicherheit für Deutschland: Nationale Sicherheitsstrategie”, 2023, <https://www.bmvg.de/resource/blob/5636374/38287252c5442b786ac5d0036ebbb237b/nationale-sicherheitsstrategie-data.pdf>, Erişim tarihi: 3.9.2024.

Bu tartışmalar, Almanya tarafından Ukrayna'ya sağlanan mühimmat desteği sonucunda, Federal Ordu'nun mühimmat ihtiyacının artmasıyla yoğunlaşmıştır. Kamuoyuna mühimmat krizi (*Munitionskrise*) olarak yansıyan eleştirilerin gölgesinde, Federal Silahlı Kuvvetler Birliği Başkanı Wüstner, Federal Ordu'nun 20 ila 30 milyar Avro değerinde mühimmat sıkıntısı bulunduğunu ve sorunun yıllardır bilindiğini belirtmiştir. Konuya koalisyon ortağı Yeşiller Partisi de müdahil olmuş ve parti lideri Omid Nouripour, Ukrayna'nın mühimmat konusunda yardıma ihtiyacı olduğunu, Federal Ordu'nun ise şu anda acil bir durumda iki gün yetecek kadar mühimmatının bulunduğunu ve bu durumun çok hızlı bir şekilde değişmesi gerektiğini kaydetmiştir.⁵⁷ NATO kuralları uyarınca, üye ülkelerin silahlı çatışmaları 30 gün sürdürebilecek kadar cephaneye sahip olmaları gerekirken, Almanya'nın sadece iki günlük mühimmatının bulunduğu anlaşılmıştır.⁵⁸ Öte yandan, 2022 yılında yapılan bir askeri tatbikata katılan 18 Puma tankının tamamının bozuk olduğu, bunun üzerine Bakan Lambrecht'in Generallerle acil bir toplantı düzenlediği kamuoyuna yansıyan başka bir sorunu teşkil etmiştir.⁵⁹

Özel fonun harcanmasında yaşanan sıkıntıların ve mühimmat krizi gibi sorunların gündemi daha fazla meşgul etmesi neticesinde, Bakan Lambrecht 16 Ocak 2023 tarihinde görevinden istifa etmiş ve yerine Aşağı Saksonya Eyaleti İçişleri ve Spor Bakanı Pistorius atanmıştır. Lambrecht'in istifasından birkaç hafta sonra, bu defa Federal Ordu'nun Ukrayna'ya yaklaşık 1 milyar Avro tutarında askeri araç-gereç tedarik ettiği, ancak bunların yerini doldurmak amacıyla Savunma Bakanlığı'nın sadece 50 milyon Avro değerinde sipariş verdiği ortaya çıkmıştır.⁶⁰ Özel fonun tahsis edilmesine rağmen harcamaya ilişkin kapsamlı bir yol haritasının ortaya konulamaması ve Ukrayna'ya sağlanan askeri yardımlar, ordunun eksikliklerinin giderilmesinde sorunlar yaratmış ve hükümetin yumuşak karnı olmuştur. Bu durum, neo-klasik çerçeveden ele alındığında, sistemik baskının savunma harcamalarının artırılmasını zorunlu kıldığı bir dönemde, mevcut iç dinamiklerin hızlı ve köklü bir askeri dönüşü-

57 Süddeutsche Zeitung. "Kaum etwas bestellt: Munitionskrise bei der Bundeswehr", 2022, <https://www.sueddeutsche.de/politik/verteidigung-kaum-etwas-bestellt-munitionskrise-bei-der-bundeswehr-dpa.urn-newsml-dpa-com-20090101-221128-99-694306>, Erişim tarihi: 19.9.2024

58 John Helferich, "The (false) promise of Germany's Zeitenwende", *European View*, 22(1), 2023, p. 91.

59 Politico. "Our tanks are kaputt, German general warns", 2022, <https://www.politico.eu/article/tanks-kaput-germany-military-defense-minister-christine-lambrecht/>, Erişim tarihi: 19.9.2024

60 Frankfurter Allgemeine Zeitung. "Bundeswehr bestellt Ukraine-Material kaum nach", 2023, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/lambrecht-hat-nachbestellungen-fuer-die-ukraine-weitgehend-versaeumt-18631900.html>, Erişim tarihi: 19.9.2024

mü engellediğini söylemek mümkündür. Sonuç olarak, Bakan Lambrecht'in istifası, güvenlik ve savunma politikaları bağlamında, "ilk kurbanın verilmesi" şeklinde yorumlanabilir.

Almanya'nın NATO İttifakının Doğu Kanadına Angajmanı

Rusya'nın Kırım'ı ilhaki, Almanya'nın NATO'nun doğu kanadına yönelik stratejik yaklaşımını ve angajmanını önemli ölçüde değiştiren bir katalizör işlevi görmüştür. 2016 yılında Varşova'da düzenlenen NATO Zirvesi'nde İttifakın doğu kanadına yönelik olarak kabul edilen "Güçlendirilmiş İleri Mevcudiyet" (*Enhanced Forward Presence*) misyonu, Almanya'nın İttifaka katkı sağladığı en somut adımlarından birini teşkil etmiştir. Rusya'dan gelebilecek bir saldırıya karşı caydırıcılık sağlamak amacıyla Polonya, Litvanya, Letonya ve Estonya'da çok uluslu muharip grupların konuşlandırılması kararlaştırılmış ve Almanya, Litvanya'daki muharip grubun liderliğini üstlenmiştir.⁶¹ Federal Ordu, NATO'nun doğu kanadında gerçekleştirilen tatbikatlara da katılım sağlamıştır.

Rusya-Ukrayna savaşı sonrasında, Almanya'nın doğu sınırlarından yönelen askeri tehdit algısının giderek yoğunlaşması sonucunda hükümet NATO misyonlarına, özellikle İttifakın doğu kanadına yönelik angajmanı artırmıştır. Savunma Bakanlığı görevi devam ettiği dönemde 30 Kasım-1 Aralık 2022 tarihlerinde düzenlenen 22. Berlin Güvenlik Konferansı'na katılan Lambrecht, Almanya'nın savaşın başlaması sonrasında İttifakın doğu kanadına sağladığı katkılar hakkında güncel bilgiler paylaşmıştır. Lambrecht, Romanya'daki NATO hava gözlem misyonuna destek olduklarını; envanterindeki S-300 hava savunma sistemini Ukrayna'ya veren Slovakya'ya Patriot hava savunma sistemleriyle birlikte askeri birlik gönderilmesi konusunda Hollanda'yla iş birliği yaptıklarını; Litvanya'daki NATO misyonuna desteklerini artırdıklarını ve Polonya'ya Patriot hava savunma sistemi temin edeceklerini belirtmiştir.⁶²

Ayrıca, Alman Hava Kuvvetleri (*Luftwaffe*), NATO'nun Baltık Hava Polisliği misyonunun bir parçası olarak görev almakta ve Alman hava savunma

61 NATO. "NATO's military presence in the east of the alliance", 2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm, Erişim tarihi: 11.9.2024

62 Federal Savunma Bakanlığı. "BSC: Ministerin fordert mehr Gemeinsamkeit bei europäischer Rüstungskooperation", 2022, <https://www.bmvg.de/de/aktuelles/ministerin-haelt-rede-bei-der-berliner-sicherheitskonferenz-5534662>, Erişim tarihi: 1.12.2022

sistemleri hava sahası kontrollerinde kullanılmaktadır.⁶³ Bu noktada, Almanya'nın 800 askeriyle NATO'nun Litvanya'daki muharip birliklerine katkıda bulunması ve birliğin komutanlığını 2017 yılında üstlenmesi önemlidir. Almanya ve Litvanya arasında 2023 yılında varılan mutabakat çerçevesinde, Almanya'dan 4.800 asker ve 200 sivil görevliden müteşekkil tugayın 2027 yılına kadar Litvanya'da tam operasyonel kabiliyete ulaşması planlanmaktadır.⁶⁴

Fransa ile Askeri Projelerde Yaşanan Anlaşmazlıklar

Soğuk Savaş sonrası dönemde Avrupa güvenlik mimarisi büyük ölçüde NATO merkezli şekillenmekle birlikte, özellikle 2000'li yıllardan itibaren AB'nin stratejik özerklik arayışı ve ABD'nin küresel önceliklerinde yaşanan değişimler Almanya ve Fransa'yı ortak askeri projelerde daha fazla iş birliğine yöneltmiştir. İki ülke, AB'nin savunma sanayii entegrasyonu ve kapasitesinin artırılması yönünde somut girişim ve projelerde bulunmaktadır. Bazılarına göre, silah ihracatı konusunda daha iyi koordine edilmiş bir Alman-Fransız yaklaşımı gelecekteki silah programlarının geliştirilmesini kolaylaştıracak ve Avrupa savunmasını güçlendirecektir.⁶⁵

Bu bağlamda, Berlin Güvenlik Konferansı'na katılan Scholz, NATO ve AB'nin güvenlik ve savunma konularındaki rolü ve savunma sanayi projeleri üzerinde de durmuş; AB güvenliği bağlamında Avrupa Gökyüzü Kalkanı (*European Sky Shield*) girişimini önerdiklerini; NATO'nun nükleer konularda güvenilir ve caydırıcı olması gerektiğini; bu yönde, hükümetinin nükleer paylaşımın parçası olarak F-35 savaş uçaklarını temin ettiğini; modern silahlı kuvvetlerin taleplerini karşılayacak bir Avrupa sanayisine ihtiyaç duyduğunu ve Fransa ve İspanya ile birlikte FCAS savaş uçağının üretilmekte olduğunu kaydetmiştir.⁶⁶ Scholz'un değindiği hava savunma girişiminin yanı sıra, mevcut savunma sistemini güçlendirmeye yönelik ilave adımlar atılmıştır. Örneğin, ABD ve İsrail makamları nezdinde yapılan girişimler neticesinde Federal Meclis Savunma Komitesi Başkanı Marie-Agnes Strack-Zimmermann

63 Federal Ordu. "The Bundeswehr on Operations", 2024, <https://www.bundeswehr.de/en/operations>, Erişim tarihi: 29.8.2024

64 Defense News. "Work begins on Germany's 5,000-strong military base in Lithuania", 2024, <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/08/22/work-begins-on-germanys-5000-strong-military-base-in-lithuania/>, Erişim tarihi: 4.11.2024

65 Lucie Béraud-Sudreau, "Building Franco-German Consensus on Arms Exports", *Survival*, 61(4), 2019, p. 79.

66 Federal Hükümet. "Reden zur Zeitenwende", 2022, <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/992814/2131062/78d39dda6647d7f835bbe76713d30c31/bundeskanzler-olaf-scholz-reden-zur-zeitenwende-download-bpa-data.pdf>, Erişim tarihi: 4.12.2022

(FDP), anılan ülkeler tarafından ortak üretilen ve 2.400 km menzili bulunan Arrow/Hetz 3 füze savunma sisteminin 2025 yılı sonuna kadar Almanya'da operasyonel olacağını açıklamıştır.⁶⁷

Ancak, F-35 temini ve FCAS savaş uçağının üretimi NATO ve AB'nin iki önemli ülkesi Almanya ve Fransa arasındaki ilişkilerde gerilime yol açmıştır. Almanya'nın F-35 satın almayı kararlaştırması, Avrupalı müttefikleriyle istişare etmeden kendi hava savunmasına odaklanması ve İsrail'den 5 adet Heron TP İHA satın alması bu gerilimin nedenleri arasındadır. Ayrıca, iki ülke tarafından ortaklaşa geliştirilen, 2017 yılında başlayan ve 2035 yılında tamamlanması planlanan yeni nesil ana muharebe tank projesi "Main Ground Combat System" (MGCS) kapsamında özellikle ana silah seçiminde yaşanan anlaşmazlık ile Almanya'nın İtalya, İspanya ve İsveç ile 2023 yılında ortak ana muharebe tankı geliştirmek amacıyla bir niyet beyanı imzalaması gerginliği artırmıştır.⁶⁸

Bununla birlikte, Alman ve Fransız yetkililer arasında MGCS projesine ilişkin olarak yapılan görüşmeler sonucunda, iki ülke savunma bakanlarının 26 Nisan 2024 tarihinde bir anlaşma imzalamasıyla projenin yeniden hayata geçirilmesi kararlaştırılmıştır.⁶⁹ Bazı yazarlar, örneğin Mehmet Emir, ortak savunmaya dair başlatılan bu girişimin, Avrupa'nın güvenliği bağlamında bölgesel ve küresel stratejilerin etkin bir şekilde uygulanmasına yönelik çabaları ortaya koyduğunu düşünmektedir.⁷⁰ Varılan anlaşmayla iki ülke arasındaki bir anlaşmazlık dosyası kapanmış görünse de güvenlik ve savunma meselelerine yaklaşımlarındaki farklılıklar devam etmektedir. Genel hatlarıyla, Almanya askeri alanda İttifaka daha fazla yönelirken, Fransa en azından söylem olarak kendisinin başı çektiği bir AB savunma yapısını öne çıkarmaktadır.

67 Peter Felstead, "US Approval Given for Arrow 3 Sale to Germany", 18.8.2023, <https://euro-sd.com/2023/08/news/33539/us-approval-given-for-arrow-3-sale-to-germany/>, Erişim tarihi: 31.10.2024

68 Zafer Meşe, "Almanya'nın Yeni Ulusal Güvenlik Doktrini ve Alman Ordusu", 1.10.2023, <https://kriterdergi.com/dispolitika/almanyanin-yeni-ulusal-guvenlik-doktrini-ve-alman-ordusu/>, Erişim tarihi: 1.11.2023

69 Defense and Security Monitor. "France and Germany formalize agreement to develop future main battle tank", 2024, <https://dsm.forecastinternational.com/2024/04/29/france-and-germany-formalize-agreement-to-develop-future-main-battle-tank/>, Erişim tarihi: 16.10.2024

70 Mehmet Emir, "Fransa ve Almanya'nın Bölgesel ve Küresel Stratejileri ve Karşılaştırmalı Analizi (2010-2024)", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 67, s. 208.

Tablo 2: Zeitenwende süreci bağlamında belirlenen alanlarda elde edilen bulgular

Başlık	Temel bulgular	Sonuç
Özel fonun harcama kalemleri ve etkileri	100 milyar Avro'luk fonun önemli bölümü hava sistemleri ve mühimmat stoklarının yenilenmesine ayrılmıştır. Ancak bürokratik gecikmeler ve yapısal kapasite sorunları harcamaların etkinliğini sınırlamıştır.	Nicelik artışı sağlanmış, ancak Federal Ordu'nun yapısal dönüşümü sınırlı kalmıştır.
NATO/AB girişiminde Almanya'nın konumu	Almanya, NATO merkezli güvenlik mimarisini önceliklendirmiş ve doğu kanadında askeri varlığını artırmıştır. AB savunma girişimlerine destek vermekle birlikte stratejik özerklik konusunda temkinli davranmıştır.	Transatlantik öncelik korunmuştur.
Silah ihracat rejiminde kısmi değişim	Ukrayna'ya ağır silah transferi ve bazı ihracat kısıtlarının esnetilmesi dikkat çekmiştir. Ancak, ihracat politikası normatif ve kısıtlayıcı çerçevesini tamamen terk etmemiştir.	İstisnai esneklik artmış, fakat yapısal ve kalıcı bir ihracat rejimi dönüşümü hayata geçirilememiştir.

Avrupacılar Atlantikçilere Karşı: Almanya'nın Güvenlik ve Savunma Politikasına Etkisi

Son yıllarda Almanya bir dizi siyasi ve askeri sınamayla karşı karşıya kalmıştır. Bu sınamalar, ana hatlarıyla Rusya'nın Kırım'ı ilhakıyla başlayan ve Almanya'nın doğu sınırına yönelen askeri baskı; Avrupa'nın -esasen AB'nin- içeriden erozyona uğraması ve Donald Trump'ın ilk Başkanlık döneminde (2016-2020) ABD ile yaşanan sorunlar olarak özetlenebilir.⁷¹ İlk olarak, Rusya'nın halen bir nükleer güç olması nedeniyle, kısa vadede istikrarlı bir çatışma çözümü olmayacağı açıktır ve bu tabloda amaç, yerel/bölgesel bir çatışmanın veya savaşın bir yangına dönüşmesini önlemeyi teminen bu çatışmayı sınırlandırmak olmalıdır.⁷² Ancak, Merkel'in ve sonrasında iktidara gelen Scholz'un Rusya'ya yönelik politikaları Rusya-Ukrayna savaşını engellememiş; bu durum bölge ülkeleri ve ötesinde sonuçlar doğurmuştur. Yine de savaş daha çok ülkeyi içine alan bir yangına dönüşmemiş ve nispeten sınırlı bir bölgede kalmıştır. Bunda,

71 Stefan Fröhlich, *Das Ende der Selbstfesselung: Deutsche Außenpolitik in einer Welt ohne Führung*, Springer, 2019, p. 105.

72 Herfried Münkler, *Macht in der Mitte: Die neuen Aufgaben Deutschlands in Europa*, Körber Stiftung, 2015, p. 155.

Rusya lideri Vladimir Putin'in zaman zaman nükleer silah kullanımını da gündeme getirmesinin⁷³ caydırıcı bir etki yarattığı değerlendirilmektedir.

İkinci olarak, AB'nin sahip olduğu ekonomik güce rağmen, siyasi ve askeri meselelerde aynı ağırlığa sahip olmaması Birliğe yönelen eleştirilerden biri olmuştur. Almanya'nın eski Şansölyesi Gerhard Schröder (SPD), dönemin AB Komisyonu Başkan Yardımcısı/Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep Borrell'in (İspanya) 2020 yılında Suriye'nin İdlib bölgesinde yaşanan tırmanmaya ilişkin "(AB olarak) gücün dilini konuşmak isterdik, ancak şu anda kendimiz karar veremiyoruz" şeklinde açıklamasına değinmiş ve çaresizliğin acınası bir durum olduğunu ve tehlikeli bulunduğunu belirtmiştir. Schröder'e göre, küresel olarak konuşlandırılabilir bir ordu olmadığından, şüphe durumunda kendi haline bırakılan bir Avrupa gelecekteki misyonlarıyla başa çıkamaz ve ABD'nin desteğine de güvenemez.⁷⁴

Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron da 2019 yılında Economist dergisine verdiği mülakatta, Avrupa ülkelerini, NATO müttefiklerini savunmak için artık Amerika'ya güvenemeyecekleri konusunda uyarılmış, "şu an yaşadığımız şey NATO'nun beyin ölümüdür" demiştir. Macron, Avrupa'nın "bir uçurumun kenarında" olduğunu ve kendisini stratejik şekilde jeopolitik bir güç olarak düşünmeye başlaması gerektiğini belirtmiş; aksi takdirde, "kaderimizin kontrolünü daha fazla elimizde tutamayacağız" şeklinde açıklamada bulunmuştur.⁷⁵ Ancak Macron, NATO'nun sağladığı askeri imkân ve kabiliyetlerin yerinin nasıl kısa sürede doldurulabileceğine ve gerekli mali kaynakların ne şekilde sağlanabileceğine değinmemiştir. Almanya'nın, AB'nin askeri kapasitesinin ortak projeler yoluyla geliştirilmesine olumlu yaklaştığı bilinmekle birlikte, bütçesine daha fazla yük getirecek ve NATO'nun yerine ikame olarak görülebilecek yeni bir savunma mimarisi oluşturulmasına mesafeli yaklaştığı görülmektedir. ABD'nin Avrupa'da konuşlu askerlerinin yaklaşık yarısının (35.000 asker) Almanya'daki üslerinde bulunması bunda önemli bir rol oynamaktadır.⁷⁶ ABD'nin Almanya ve Avrupa ülkelerindeki askerlerini çektiği

73 BBC. "Putin proposes new rules for using nuclear weapons", 2024, <https://www.bbc.com/news/articles/c5yjej0rvw0o>, Erişim tarihi: 9.2.2026

74 Gregor Schöllgen ve Gerhard Schröder, *Letzte Chance: Warum wir jetzt eine neue Weltordnung brauchen*, Deutsche Verlags-Anstalt, 2021, p. 225.

75 Economist. "Emmanuel Macron warns Europe: NATO is becoming brain-dead", 2019, <https://www.economist.com/europe/2019/11/07/emmanuel-macron-warns-europe-nato-is-becoming-brain-dead>, Erişim tarihi: 16.10.2024

76 Statista. "Number of active-duty United States military personnel in Europe in 2024, by country", 2024, <https://www.statista.com/statistics/1294271/us-troops-europe-country/>, Erişim tarihi: 4.11.2024

bir senaryoda doğacak boşluğun doldurulmasının kolay olmayacağı ve bunun Rusya'nın elini güçlendireceği açıktır. Bu nedenle, Macron'un ilave siyasi ve mali sorumluluk üstlenmeden NATO'nun beyin ölümünü ilan etmesi Almanya cephesinde destek görmemiştir.

AB'nin doğu sınırlarında vuku bulan savaşın daha geniş bölgelere yayılması ihtimali karşısında, AB ülkelerinin Birliğin askeri imkanlarından ziyade, NATO'ya yöneldiği görülmüştür. Savaş, AB'nin askeri kapasite yetersizliğini bir kez daha gözler önüne sermiş ve Almanya dahil, AB ülkeleri NATO güvenlik şemsiyesi altında toplanmayı tercih etmiştir. Nitekim Soğuk Savaş sırasında askeri ittifaklarda yer almayarak tarafsız olan ve Soğuk Savaş sonrasında bu statülerini sürdürmek isteyen AB üyeleri Finlandiya ve İsveç'in sırasıyla 2023 ve 2024 yıllarında NATO'ya üye olmaları bu minvalde ayrıca bir emsal teşkil etmiştir. Çoğunluğunu NATO ülkelerinin oluşturduğu, Rusya'ya karşı Ukrayna'ya sağlanacak yardımların ele alındığı ve Ramstein formatı olarak bilinen Ukrayna Savunma Temas Grubu Toplantılarının ekseriyetle Almanya'daki ABD'ye ait hava üssünde düzenlenmesinin anlamlı olduğunu düşünülmektedir.

Bu çerçevede, 2024 yılı sonunda Berlin'de Şansölye Scholz ile görüşen NATO Genel Sekreteri Mark Rutte (Hollanda), çağ dönümünün Almanya'nın güvenliği ve İttifakın gücü üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ifade etmiştir. Scholz da Almanya'nın savunma harcamalarının son yedi yılda iki katına çıktığını ifadeyle, ülkesinin önümüzdeki yıllarda da kararlılıkla yola devam edeceğini kaydetmiş; NATO'nun Avrupa ayağının daha da güçlendirilmesi gerektiğini vurgulamış ve Avrupa'nın bu konuda önemli yatırımlar yapacağını eklemiştir.⁷⁷

Son olarak, ABD'deki Başkan profilinin ve Amerikan iç siyasetindeki gelişmelerin Almanya/AB-ABD ilişkilerini de etkileyebileceği görülmektedir. Trump'tan görevi 2020 yılında devralan Joe Biden döneminde, Rusya'nın Ukrayna'ya saldırması karşısında, ABD'nin liderlik rolünü üstlenmesinin AB içindeki Atlantikçi kanadı güçlendirdiği ve Avrupa'nın ABD'den bağımsız, kendine özgü bir güvenlik yapılanmasına sahip olması gerektiğini savunanların geri planda kaldığı söylenebilir.⁷⁸ ABD'de 5 Kasım 2024 tarihinde dü-

77 N-TV. "Lob für Kanzler Scholz - NATO-Chef fordert von Berlin mehr Geld für Verteidigung", 2024, <https://www.n-tv.de/politik/NATO-Chef-fordert-von-Berlin-mehr-Geld-fuer-Verteidigung-article25336334.html>, Erişim tarihi: 5.11.2024

78 Kemal İnat ve Burhanettin Duran, "Rusya-Ukrayna Savaşının Uluslararası Sistem ve Türkiye'ye Etkileri", Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner (Der.), *Türk Dış Politikası Yıllığı 2023*, SETA, 2024, s. 21.

zenlenen Başkanlık seçimleri öncesinde, dönemin Dışişleri Bakanı Baerbock verdiği bir mülakatta, Trump'ın seçimleri kazanması ve tehdit ettiği gibi ABD'yi NATO'dan çekmesi halinde ne olacağına ilişkin soruya cevaben, böyle bir senaryoda Trump'ın kendilerini büyük zorluklarla karşı karşıya bırakacağını, Avrupalı ortaklarıyla birlikte savunma kapasitelerini güçlendirdiklerini ve bunun tüm NATO müttefiklerinin yararına olacağını kaydetmiştir.⁷⁹ Bu bağlamda, ABD'deki seçimleri kazanan Trump'ın Rusya-Ukrayna savaşı başta olmak üzere dış ve güvenlik politikalarında izlediği politikalar AB içindeki Avrupalılar-Atlantikçiler rekabeti bakımından da önem arz etmektedir.

Diğer taraftan, Şansölye Scholz'un Maliye Bakanı Lindner'i ABD seçimlerinden bir gün sonraya denk gelecek şekilde, 6 Kasım 2024 tarihinde görevden alması, hükümetin görev süresi dolmadan sona ermesine neden olmuştur. SPD ve FDP arasında hızla tırmanan ve aşılamayan siyasi gerilim sonucunda 23 Şubat 2025 tarihinde erken genel seçimlere gidilmesi Alman iç siyasetinde yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Koalisyon partileri seçimlerde hezimete uğramış ve Scholz, CDU lideri Friedrich Merz Şansölyeliğinde kurulacak olan CDU/CSU-SPD hükümetinde görev almayacağını açıklamıştır.⁸⁰

Sonuç

Federal Meclis'in Ukrayna konulu özel oturumunda Scholz tarafından ilk kez dile getirilen çağ dönümü ifadesi, Almanya'nın güvenlik ve savunma politikalarında köklü değişiklikler yaşanması beklentisini beraberinde getirmesine rağmen, oturumun düzenlendiği 27 Şubat 2022 tarihinden hükümetin son bulunduğu 2025 yılı başlarına kadar atılan adımlar bu beklentiyi karşılamaktan uzak kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş sonrası dönemlerde olduğu gibi, Rusya-Ukrayna savaşını izleyen dönemde de NATO, Almanya'nın askeri mimarisindeki ayrıcalıklı yerini korumuştur. Rus ordusunun Avrupa kıtasındaki güçlü varlığı, Ukrayna'da devam eden zorlu savaş koşulları ve AB'nin mevcut haliyle NATO'nun yerine alternatif oluşturamaması bunda önemli rol oynamıştır. Bu süreçte koalisyon hükümeti, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Batı Almanya'da oluşturulan ve iki Almanya'nın yeniden birleşmesinden bu yana muhafaza edilen transatlantik güvenlik kimliğinin dışına çıkmamış; baş-

79 Federal Dışişleri Bakanlığı. "Außenministerin Annalena Baerbock im Interview mit dem RedaktionsNetzwerk Deutschland", 2024, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/-/2642644>, Erişim tarihi: 2.11.2024

80 N-TV. "Scholz will nicht Teil von Koalitionsverhandlungen sein", 2025, <https://www.n-tv.de/politik/21-11-Scholz-will-nicht-Teil-von-Koalitionsverhandlungen-sein-article25584455.html>, Erişim tarihi: 9.2.2026

ka bir ifadeyle, “sistem” içinde kalarak güvenliğini NATO şemsiyesi altında sürdürmüştür. Nitekim Ukrayna savaşından yaklaşık bir buçuk yıl sonra koalisyon partilerinin mutabakatıyla hazırlanan ve kamuoyuyla paylaşılan Almanya’nın ilk Ulusal Güvenlik Stratejisi daha ziyade Avrupa merkezli bir tehdit değerlendirmesi yapmış ve NATO’nun askeri tehditlere karşı en önemli garantör olduğunu teyit etmiştir. Bu doğrultuda, Almanya’nın AB çerçevesinde öne çıkarılan stratejik özerklik tartışmalarına katkısı -Fransa’nın aksine- ikinci bir düzeyde kalmıştır.

Strateji belgesi kapsamında Federal Ordu’nun askeri kabiliyetlerindeki açıkların giderilmesi hedeflenmiş ve savunma harcamalarında İttifak kriterlerinin karşılanması öncelik olarak belirlenmiştir. Hükümetin tahsis ettiği 100 milyar Avro büyüklüğündeki fon, Federal Ordu’ya önemli bir ilave finansal kaynak sağlamış, ancak kurumsal ve bürokratik engeller nedeniyle fonun yeterince etkin kullanılamaması, orduda yıllardır ertelenen yapısal reformlar için sadece bir başlangıç teşkil ettiğini göstermiştir. Neticede söylem düzeyindeki iddiaya rağmen, çağ dönümünün askeri boyutu hükümetin en çok eleştiri aldığı meselelerden biri hâline gelmiştir. Öte yandan, Federal Hükümet Ukrayna’ya askeri yardım sağlamış, daha önce Almanya’dan satın alınan silahları da Ukrayna’ya tahsis etmek isteyen ülkelere gerekli izinleri vermiş ve kriz ve savaş bölgelerine yönelik silah ihracat kısıtlamalarına ilişkin politikasında gevşeme yoluna gitmiştir. Ancak, Almanya’nın silah ihracatı politikalarındaki değişim, ülkenin geleneksel askeri kısıtlama kültüründen kısmî bir sapma anlamına gelmekte ve bu dönüşümün normatif bir yeniden konumlanmadan ziyade koşullara bağlı bir pratik adaptasyon olduğu gözlenmektedir. Bu durum, silah ihracatı rejimindeki dönüşümün kurumsallaşması sürecinin halen belirsiz olduğuna işaret etmektedir.

Sonuç olarak, savaşın başlamasıyla Almanya’nın güvenlik ve savunma politikası önemli bir süreçten geçmekle beraber Şansölye Scholz tarafından çağ dönümü olarak tabir edilen sürecin henüz köklü bir rota değişikliğine işaret etmediği, Federal Ordu’nun mevcut durumunun tespiti ve eksikliklerinin giderilmesiyle sınırlı kaldığı ve NATO’nun Alman güvenlik mimarisinin temeli olmayı sürdürdüğü sonucuna varılmaktadır. Ayrıca, hükümetin savunma sanayi ürünlerinin ihracat izinlerinde önemli bir politika değişikliğini tercih ettiği, ancak bu politika değişikliğinin henüz kurumsallaşmadığı tespitinde bulunmaktadır. Bunda, İkinci Dünya Savaşı’nın halen hissedilen olumsuz etkisi, Fe-

deral Ordu'nun misyon, işleyiş ve yapısında köklü değişikliklere gidilmesine karşı sergilenen direnç ve transatlantik güvenlik kimliği etrafında şekillenen askeri kültür gibi faktörler belirleyici bir rol oynamaktadır. Çağ dönümünün gelecekteki yönünün, Almanya'nın iç politik dengelerinde ortaya çıkabilecek değişimlere ve Avrupa'daki güvenlik ortamının evrimine bağlı olacağı düşünülmektedir. Bu durumun, Almanya'nın dış politikasını açıklamada yapısal faktörleri içsel dinamiklerle birleştiren neo-klasik realist çerçeveye uyumlu olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla, *Zeitenwende* kavramını tamamlanmış bir dönüşümden ziyade, devam eden bir yeniden konumlanma sürecinin siyasal ifadesi olarak değerlendirmek mümkündür.

Kaynakça

- Ağralı, Esra. "The Shift of Germany in Security and Defence Policies: An Analysis in Frame of Neoclassical Realism", *Marmara Journal of European Studies*, 32(2), 2024, pp. 143-169.
- Alkanalka, Mehmet. "Almanya'nın İlk Millî Güvenlik Strateji Belgesi", *Asya Studies*, 8(27), 2024, ss. 229-240.
- Arı, Tayyar. *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Aktüel, Bursa, 2021.
- Arnold, Sven ve Major, Claudia. "France's disruptive *Zeitenwende*", *SWP Comment*, 2024/C 21, pp. 1-8.
- Bağcı, Hüseyin ile mülakat (4 Kasım 2024), Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- BBC. "Putin proposes new rules for using nuclear weapons", 2024, <https://www.bbc.com/news/articles/c5yjej0rvw0o>, Erişim: 9.2.2026
- Béraud-Sudreau, Lucie. "Building Franco-German Consensus on Arms Exports", *Survival*, 61(4), 2019, pp. 79-98.
- Bombeke, Yann. "Oberst Wüstner: Bundeswehr noch im freien Fall", 15.9.2022, <https://www.dbww.de/aktuelle-themen/verband-aktuell/beitrag/oberst-wuestner-bundeswehr-noch-im-freien-fall>, Erişim: 15.9.2022
- Bülbül, Ahmet. *Şansölye Angela Merkel Dönemi Almanya'nın Orta Doğu Politikası*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2021.
- Büyükbay, Can. "Almanya'nın AB İçerisindeki Liderlik Rolü: Uluslararası Krizler Bağlamında Dış Politikada Süreklilik ve Değişim", *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 2017, ss. 19-38.
- Canbolat, İbrahim S. "Dünya Siyasetinde Almanya", Hüseyin Bağcı, İsmail Ermağan ve Burak Gümüş (Ed.), *Dünya Siyasetinde Almanya 1: Tarih ve Dış Politika*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2019, ss. 1-28.
- Çanlı, Mehmet ve Küsmez, Abdullah Cüneyt. "Alman Silahlı Kuvvetleri ve Tarihsel Gelişimi", Hüseyin Bağcı, İsmail Ermağan ve Burak Gümüş (Ed.), *Dünya Siyasetinde Almanya 2: Yönetim-Ekonomi-Toplum*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2019, ss. 489-527.
- Defense and Security Monitor. "France and Germany formalize agreement to develop future main battle tank", 29.04.2024, <https://dsm.forecastinternational.com/2024/04/29/france-and-germany-formalize-agreement-to-develop-future-main-battle-tank/>, Erişim: 16.10.2024

- Defense News. “Work begins on Germany’s 5,000-strong military base in Lithuania”, 22.08.2024, <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/08/22/work-begins-on-germanys-5000-strong-military-base-in-lithuania/>, Erişim: 4.11.2024
- Economist. “Emmanuel Macron warns Europe: NATO is becoming brain-dead”, 7.11.2019, <https://www.economist.com/europe/2019/11/07/emmanuel-macron-warns-europe-nato-is-becoming-brain-dead>, Erişim: 16.10.2024
- Elman, Colin. “Realism”, Paul D. Williams (Ed.), *Security Studies: An Introduction*, Routledge, Oxon, 2008, pp. 15-28.
- Emir, Mehmet. “Fransa ve Almanya’nın Bölgesel ve Küresel Stratejileri ve Karşılaştırmalı Analizi (2010-2024)”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 67, ss. 195-215.
- Ermağan, İsmail. *Çeşitli Konular Üzerinden Yakın Dönemde Almanya*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2024.
- Federal Dışişleri Bakanlığı. “Außenministerin Annalena Baerbock im Interview mit dem RedaktionsNetzwerk Deutschland”, 2024, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/-/2642644>, Erişim: 2.11.2024
- Federal Hükümet. “Reden zur Zeitenwende”, 2022, <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/992814/2131062/78d39dda6647d7f835bbe76713d30c31/bundeskanzler-olaf-scholz-reden-zur-zeitenwende-download-bpa-data.pdf>, Erişim: 4.12.2022
- Federal Hükümet. “Rede von Bundeskanzler Olaf Scholz”, 2022, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/newsletter-und-abos/bulletin/rede-von-bundeskanzler-olaf-scholz-2149916>, Erişim: 4.12.2022
- Federal Ordu. “The Bundeswehr on Operations”, 2024, <https://www.bundeswehr.de/en/operations>, Erişim: 29.8.2024
- Federal Ordu. “Facts and Figures About the Bundeswehr”, 2024, <https://www.bundeswehr.de/en/about-bundeswehr/facts-and-figures-bundeswehr>, Erişim: 20.08.2024
- Federal Savunma Bakanlığı. “BSC: Ministerin fordert mehr Gemeinsamkeit bei europäischer Rüstungskooperation”, 2022, <https://www.bmvg.de/de/aktuelles/ministerin-haelt-rede-bei-der-berliner-sicherheitskonferenz-5534662>, Erişim: 1.12.2022
- Federal Savunma Bakanlığı. “Verteidigungshaushalt 2024”, 2024, <https://www.bmvg.de/de/themen/verteidigungshaushalt>, Erişim: 3.9.2024
- Federal Savunma Bakanlığı. “Wehrhaft. Resilient. Nachhaltig. Integrierte Sicherheit für Deutschland: Nationale Sicherheitsstrategie”, 2023, <https://www.bmvg.de/resource/blob/5636374/38287252c5442b786ac5d0036ebbb237b/nationale-sicherheitsstrategie-data.pdf>, Erişim: 3.9.2024.
- Federal Savunma Bakanlığı. “Weißbuch 2016: Zur Sicherheitspolitik und zur Zukunft der Bundeswehr”, 2016, <https://www.bmvg.de/resource/blob/13708/015be272f8c0098f1537a491676bfc31/weissbuch2016-barrierefrei-data.pdf>, Erişim: 8.9.2024
- Federal Savunma Bakanlığı. “15. Bericht des Bundesministeriums der Verteidigung zu Rüstungsangelegenheiten”, 29.6.2022, <https://www.bmvg.de/resource/blob/5456944/a2db4dc6bd4c5873113e39ad9292f269/20220629-download-15-bericht-des-bmvg-zu-ruestungsangelegenheiten-data.pdf>, Erişim: 16.9.2024

- Federal Savunma Bakanlığı. "17. Bericht des Bundesministeriums der Verteidigung zu Rüstungsangelegenheiten", 2023, <https://www.bmvg.de/resource/blob/5639826/45547a72b96fb60d6d82f061913d9d3a/17-ruestungsbericht-data.pdf>, Erişim: 16.9.2024
- Felstead, Peter. "US Approval Given for Arrow 3 Sale to Germany", 18.8.2023, <https://euro-sd.com/2023/08/news/33539/us-approval-given-for-arrow-3-sale-to-germany/>, Erişim: 31.10.2024
- Frankfurter Allgemeine Zeitung. "Bundeswehr bestellt Ukraine-Material kaum nach", 16.1.2023, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/lambrecht-hat-nachbestellungen-fuer-die-ukraine-weitgehend-versaeumt-18631900.html>, Erişim: 19.9.2024
- Friedrich, "Wolfgang-Uwe. "Kosovo and the Evolution of German Foreign Policy in the Balkans", *American Institute for Contemporary German Studies*, German Issues 22, 2000, ss. 1-26.
- Fröhlich, Stefan. *Das Ende der Selbstfesselung: Deutsche Außenpolitik in einer Welt ohne Führung*, Springer, Wiesbaden, 2019.
- Fulbrook, Mary. *Kısa Almanya Tarihi*, Kronik Kitap, İstanbul, 2024.
- Helferich, John. "The (false) promise of Germany's Zeitenwende", *European View*, 22(1), 2023, pp. 85-95.
- Hellmann, Gunther. *Deutsche Außenpolitik: Eine Führung*, Springer, Wiesbaden, 2024.
- İnat, Kemal ve Duran, Burhanettin. "Rusya-Ukrayna Savaşının Uluslararası Sistem ve Türkiye'ye Etkileri", Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner (Der.), *Türk Dış Politikası Yılı 2023*, SETA, 2024, ss. 11-32.
- Kampfner, John. *Why the Germans do it better: Notes from a grown-up country*, Atlantic Books, London, 2020.
- Klug, Thomas. "Aufrüstung der Bundeswehr: Viel Geld, wenig Konzept", 4.10.2022, <https://www.deutschlandfunkkultur.de/aufreueung-der-bundeswehr-viel-geld-wenig-konzept-feature-dlf-kultur-1053fc28-100.html>, Erişim: 4.10.2022
- Masala, Carlo. *Weltunordnung: Die globalen Krisen und das Versagen des Westens*, C.H. Beck, München, 2016.
- Merkel, Angela. *Freedom: Memoirs 1954–2021*, Macmillan, London, 2024.
- Meşe, Zafer. "Almanya'nın Yeni Ulusal Güvenlik Doktrini ve Alman Ordusu", 1.10.2023, <https://kriterdergi.com/dis-politika/almanyenin-yeni-ulusal-guvenlik-doktrini-ve-alman-ordusu>, Erişim: 1.11.2023
- Münkler, Herfried. *Macht in der Mitte: Die neuen Aufgaben Deutschlands in Europa*, Körber Stiftung, Hamburg, 2015.
- NATO. "Germany and NATO", 2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_185912.htm, Erişim: 7.11.2024
- NATO. "NATO Member Countries", 2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52044.htm, Erişim: 29.08.2024
- NATO. "NATO's military presence in the east of the alliance", 2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm, Erişim: 11.9.2024
- N-TV. "Lob für Kanzler Scholz – NATO-Chef fordert von Berlin mehr Geld für Verteidigung", 2024, <https://www.n-tv.de/politik/NATO-Chef-fordert-von-Berlin-mehr-Geld-fuer-Verteidigung-article25336334.html>, Erişim: 5.11.2024

- N-TV. “Scholz will nicht Teil von Koalitionsverhandlungen sein”, 2025, <https://www.n-tv.de/politik/21-11-Scholz-will-nicht-Teil-von-Koalitionsverhandlungen-sein-article25584455.html>, Erişim: 9.2.2026
- Öztürk, Tolga. “Germany’s Strategic Contraction Following American Hegemony in the Context of Offensive Realism Theory”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, War and International System Special Issue, 2024, ss. 91-107.
- Politico. “Our tanks are kaputt, German general warns”, 19.12.2022, <https://www.politico.eu/article/tanks-kaputt-germany-military-defense-minister-christine-lambrecht/>, Erişim: 19.9.2024
- Ripsman, Norrin M., Taliaferro, Jeffrey W. ve Lobell, Steven E. “Conclusion: The state of neoclassical realism”, Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman ve Jeffrey W. Taliaferro (Ed.), *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, pp. 280-299.
- Schneider, Jonas ve Arnold, Torben. “Significant and Sound: US Medium-Range Missiles in Germany”, *SWP Comment*, 2024/C 30, pp. 1-4.
- Schöllgen, Gregor ve Schröder, Gerhard. *Letzte Chance: Warum wir jetzt eine neue Weltordnung brauchen*, Deutsche Verlags-Anstalt, München, 2021.
- Schweller, Randall L. *Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power*, Princeton University Press, New Jersey, 2006.
- Spiegel. “Germany’s Greens Have Transformed in the Face of Russia’s War”, 2022, <https://www.spiegel.de/international/germany/from-peaceniks-to-hawks-germany-s-greens-have-transformed-in-the-face-of-russia-s-war-a-19bd95f6-fcbc-497d-8ad9-1a767be205f1>, Erişim: 9.2.2026
- Statista. “Number of active-duty United States military personnel in Europe in 2024, by country”, 2024, <https://www.statista.com/statistics/1294271/us-troops-europe-country/>, Erişim: 4.11.2024
- Straub, Christoph. “Heeresinspekteur kritisiert deutsche Verteidigungspolitik: Bundeswehr steht mehr oder weniger blank da”, 24.2.2022, <https://www.tagesspiegel.de/politik/bundeswehr-steht-mehr-oder-weniger-blank-da-5420455.html>, Erişim: 24.2.2022
- Süddeutsche Zeitung. “Kaum etwas bestellt: Munitionskrise bei der Bundeswehr”, 28.11.2022, <https://www.sueddeutsche.de/politik/verteidigung-kaum-etwas-bestellt-munitionskrise-bei-der-bundeswehr-dpa.urn-newsml-dpa-com-20090101-221128-99-694306>, Erişim: 19.9.2024
- Sürücüoğlu, Orkun ve Süvari, Kahraman Süvari. “Alman Savunma ve Güvenlik Politikasına Dair Bir İnceleme: Almanya Geri Mi Döndü?”, *Akdeniz İİBF Dergisi*, 25(2), 2025, ss. 70-85.
- Şahin, Bedri. *Neo-Realist ve Neo-Liberal Kurumsalcılık Açısından Almanya’daki Kırmızı-Yeşil Koalisyon Hükümeti’nin Güvenlik Politikalarının Analizi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2024.
- Tallis, Benjamin. “The End of the Zeitenwende: Reflections After Two Years of Action Group Zeitenwende”, 2024, <https://dgap.org/en/research/publications/end-zeitenwende>, Erişim: 20.08.2025
- Trading Economics. “German Military Expenditure”, 2024, <https://tradingeconomics.com/germany/military-expenditure>, Erişim: 29.08.2024

- Ünal, Derviş F. “Almanya’da Aşırı Sağın Yükselişi: Geçmişe Dönüş?”, Zuhâl Karakoç Dora ve Makbule Yalın (Ed.), *Avrupa’da Yükselen Sağ Popülizmin Politik Ekonomisi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2024, ss. 47-72.
- Ünal, Derviş F. “Rusya-Ukrayna Savaşı Bağlamında Almanya’nın Enerji Politikasının Klasik Realist Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 2025, ss. 101-114.
- Veit, Winfried. “Zwischen Realpolitik und historischer Verantwortung Zur Außenpolitik der rot-grünen Koalition in Deutschland”, *Internationale Politik und Gesellschaft*, I/2006, pp. 46-64.
- Zeit. “Lambrecht fordert höheren Wehretat”, 14.1.2022, <https://www.zeit.de/news/2022-01/14/lambrecht-fordert-hoeheren-wehretat>, Erişim: 19.9.2024